

Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa

Suomen evankelis-luterilaisen
kirkon tulevaisuusselonteko

Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa

**Suomen evankelis-luterilaisen
kirkon tulevaisuusselonteko**

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 16
Kirkko ja toiminta

Kirkkohallitus

Helsinki 2014

Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa.
Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko.

© Kirkkohallitus

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 16, Kirkko ja toiminta

Selvitykset ja mietinnöt

Asianumero: 2012-00799

Ulkoasu ja taitto: Unigrafia / Riikka Hyypiä

ISBN 978-951-789-476-0 (nid.)

ISBN 978-951-789-477-7 (PDF)

ISSN 2341-9393 (painettu)

ISSN 2341-9407 (verkkojulkaisu)

Unigrafia
Helsinki 2014

SISÄLLYS

1. Johdanto	4
2. Kulttuurit muutoksessa.....	6
3. Kulttuurista moninaisuutta lisäävät muutosvoimat	8
3.1 Maailmanlaajuiset tekijät	8
3.2 Muuttuva Suomi	12
3.3 Katsomusten muuttuva kartta	19
4. Kulttuurienvälinen kirkko	27
4.1 Jumalan työt johtavat kulttuurienvälisyyteen	27
4.2 Kirkko on kulttuurirajoja ylittävä jumalanpalvelusyhteisö.....	31
4.3 Kirkon kulttuurienvälisyyttä tukevia asioita	34
5. Kirkko vuonna 2025 – kolme kuvaa tulevaisuudesta.....	37
6. Askelia kohti tulevaisuutta.....	40
Lähteet ja kirjallisuus	46

1. JOHDANTO

Tulevaisuus on kiehtova ja salattu. Monimutkaisessa maailmassa jokainen ihmisen luoma kuva tulevasta on väistämättä yksipuolinen. Toisaalta tämän päivän pohjalta voidaan päätellä monia tulevaisuuden kehityssuuntia. Tämän selonteon tavoitteena on katsoa rohkeasti kohti tulevaa ja tukea Suomen evankelis-luterilaisen kirkon uudistumista niin, että se kykenee vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin lähettäjälleen uskollisena kirkkona, joka palvelee ihmisiä yli kulttuuristen rajojen.

Selonteko keskittyy tukemaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon elämää, toimintaa ja muutosta. Se on kirjoitettu paikallisen keskustelun virittäjäksi. Tavoite on, että kirkon luottamushenkilöiden ja työntekijöiden lisäksi sen synnyttämään keskusteluun osallistuvat mahdollisimman monet seurakuntalaiset ja seurakuntien yhteistyötahot. Selonteon teemoista on hyvä järjestää keskustelutilaisuuksia. Luku 4. sopii raamattupiirien ja -luentojen taustamateriaaliksi.

Selonteon on tuottanut Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen täysistunnon asettama työryhmä. Sen puheenjohtajana on toiminut piispa Jari Jolkkonen ja jäsenenä talouspäällikkö Kari Harju, viestintäsuunnittelija Meri-Anna Hintsala, pastori ja dosentti Paulos Huang, kappalainen Marjaana Härkönen, kappalainen Elina Kaunisto, johtaja Ilkka Mattila, hiippakuntapastori Jussi Peräaho, toiminnanjohtaja Ulla Saunaluoma, hallintoylilääkäri Åsa Westerlund ja hallintopäällikkö Sami Ojala. Sihteerinä on toiminut pastori Timo-Matti Haapiainen. Prosessin eri vaiheissa on kuultu lukuisia asiantuntijoita, erityisesti tulevaisuuden tutkimuksen ja kirkon kansainvälisen työn alalta.

Täysistunto antoi työryhmälle tehtäväksi keskittyä kirkkona olemiseen monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Mitä monikulttuurinen ja moniarvoinen toiminta-

Millainen on yhteisöllinen, vieraanvarainen, kutsuva ja ulospäinsuuntautuva kirkko, joka laskeviin käyriin tuijottamisen sijaan ryhtyy näkemään ympärillään yhä enemmän mahdollisuuksia ja toimimaan konkreettisesti niiden suuntaisesti?

taympäristö merkitsee kirkolle ja sen missiolle? Miten kirkko elää yhteiskunnassa, joka maallistuu monin tavoin? Millainen on yhteisöllinen, vieraanvarainen, kutsuva ja ulospäinsuuntautuva kirkko, joka laskeviin käyriin tuijottamisen sijaan ryhtyy näkemään ympärillään yhä enemmän mahdollisuuksia ja toimimaan konkreettisesti niiden suuntaisesti?

Selonteko keskittyy annettuun näkökulmaan. Monia tulevaisuuden kirkon kannalta keskeisiä teemoja, kuten rakenteita, verotusoikeutta, taloutta ja julkisoikeudellista asemaa, käsitellään vain niukasti.

Monikulttuurisen yhteiskunnan ja kirkon kuvailemisen sijaan selonteossa etsitään tietä kulttuurienvälisyyteen. Monikulttuurinen (multicultural) on käsitteenä

Kulttuurienvälisyys edellyttää yhdenvertaista osallisuutta ja vuorovaikutusta ihmisten kesken.

väistymässä kulttuurienvälisen (*intercultural*) tieltä. Monikulttuurisuuteen riittää monien kulttuurien läsnäolo. Kulttuurienvälisyys edellyttää yhdenvertaista osallisuutta ja vuorovaikutusta ihmisten kesken.

Luku 2. luo pohjan keskustelulle kulttuurisista malleista ja niiden muutoksista. Luvussa 3. esitellään keskeiset muutosvoimat ja näiden vaikutukset yhteiskuntaan ja kirkkoon. Luku 4. avaa teologisia näkökulmia kirkon olemukseen, elämään ja tehtävään monimuotoisessa yhteiskunnassa. Luvussa 5. esitetään kolme kuvaa kirkon tulevaisuudesta. Lopuksi esitellään askelia, jotka Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulee ottaa, jotta se voi vastata tulevaisuuden tarpeisiin ja uudistua missiossaan. Lukujen lopussa esitetään kysymyksiä, joilla voi edistää paikallista keskustelua ja kehitystyötä.

Luettavuuden vuoksi lähde- ja kirjallisuusviitteet on pidetty minimissä. Selonteon loppuun on koottu luettelo lähteistä ja kirjallisuudesta, johon selonteko perustuu. Työryhmä kiittää kaikkia tahoja, joiden työ näkyy selonteossa tavalla tai toisella.

2. KULTTUURIT MUUTOKSESSA

Ympäristöönsä sopeutuva ihminen tuottaa kulttuuria.

Kulttuurienvälinen vuorovaikutus muuttaa jatkuvasti olemassa olevia kulttuurisia malleja ja synnyttää uusia.

Mistä me puhumme, kun puhumme kulttuurisesta moneudesta? Mitä on kulttuuri?

Kulttuuri on kaikkea sitä, mitä ihminen tuottaa eläessään suhteessa toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Kulttuuri on sopeutumisen malli, tapa ja käytäntö. Erilaisten *kulttuuristen mallien* avulla ihminen sopeutuu ympäristöönsä ja kykenee vuorovaikutukseen toisten ihmisen kanssa. Kulttuuriset mallit tukevat ihmisten yhteyttä mallien sisällä ja vaikuttavat vuorovaikutuksen mahdollisuuksiin

yli erilaisten kulttuuristen mallien välisten rajojen.

Kulttuuriset tekijät vaikuttavat sekä tiedostetulla että tiedostamattomalla tasolla asenteisiin, uskomuksiin, toimintamalleihin ja arvoihin. Kulttuuriset mallit näkyvät avoimesti esimerkiksi vaatetuksessa ja musiikissa. Valintoja ohjaavat arvot ja asenteet piilevät puolestaan usein tiedostamattomalla tasolla, jonka kulttuuri kätkee.

Vanhentuneet kulttuurikäsitteet korostivat kulttuurien pysyvyyttä ja määriteltävyyttä, nykyiset käsitykset puolestaan jatkuvaa muutosta. Ihmiset, aatteet, tavarat ja pääomat liikkuvat nopeammin ja laajemmalle kuin koskaan ja ovat monimutkaisissa vuorovaikutussuhteissa keskenään. Tämä muokkaa maailmaa ja kuvaamme

Kulttuuri on sopeutumisen malli, tapa ja käytäntö.

siitä. Aikaa kuvaa käsite *raplex*, joka muodostuu englanninkielen sanoista *rapidly changing* ja *complex*, nopeasti muuttuva ja monimutkainen. Kulttuurit, ala- ja osakulttuurit, kulttuu-

riset mallit ja elämäntavat muuttuvat. Ihmiset omaksuvat erilaisia kulttuurisia vaikutteita ja näiden jatkuvasti muuttuvia yhdistelmiä.

Kulttuurien ja uskontojen suhde on monitahoinen. Monen kulttuurisen ilmiön juuret ovat uskonnossa ja päinvastoin. Uskonnot synnyttävät kulttuuria. Toisaalta eri uskontoihin kuuluvat voivat jakaa saman kulttuurin, vaikka se olisi yhden uskontoperinteen muokkaama.

Kulttuurienvälinen vuorovaikutus ohjaa tutustumaan erilaisten kulttuuristen mallien mukaan eläviin ihmisiin. Se antaa välineitä, joiden avulla ihminen voi tutustua omiin näkyviin ja näkymättömiin kulttuuriin malleihinsa. Toiset arvot ja asenteet ohjaavat tarkastelemaan omien arvojen ja asenteiden perustaa.

KYSYMYKSIÄ

- Millaisessa kulttuurisessa ympäristössä elät?
Millaisia piirteitä siinä on?
- Miten suhtaudut ihmisiin, joiden käyttäytyminen on erilaista kuin omasi? Millä tavalla sinä olet erilainen?
- Mistä sinä olet saanut tapasi ajatella ja käyttäytyä?

3. KULTTUURISTA MONINAISUUTTA LISÄÄVÄT MUUTOSVOIMAT

3.1 Maailmanlaajuiset tekijät

Kulttuurienvälinen vuorovaikutus lisääntyy, kun ihmiset, tavarat, ajatukset ja pääomat liikkuvat entistä nopeammin ja laajemmalle.

Maapallon voimavarojen rajallisuus nopeuttaa muutoksia ja ohjaa etsimään kestäviä ratkaisuja.

Muuttuva maailma lisää kulttuurista moneutta

Seuraavaksi luodaan katsaus maailmanlaajuisiin, kulttuurista monimuotoisuutta lisääviin muutosvoimiin. Osa lisää kulttuurista moneutta suoraan, osa välillisesti. Muutosvoimille on yhteistä keskinäinen riippuvuus ja monimutkaiset vuorovaikutussuhteet. Muutos synnyttää muutosta.

Tieto liikkuu

Tekniikka vaikuttaa elämäntapaan voimakkaasti. Erityisesti informaatioteknologian nopea kehitys muokkaa elämää. Tietoverkot ovat monimuotoisen vuorovaikutuksen ympäristö, jonka kutsuminen virtuaaliseksi eli keinotodellisuudeksi ei tee oikeutta ilmiön merkitykselle. Verkkoympäristö tekee mahdolliseksi yhä monitasoisemman kokemuksen vuorovaikutuksesta yli maantieteellisten rajoitusten.

Muutos synnyttää muutosta.

Arki täyttyy maailmanlaajuisesta informaatiosta ja kommunikaatiosta. Maailmanlaajuisen, avoimen tietoverkon tulevaisuus ei ole itsestään-

selvyys. Turvallisuuskäkökulmat ja poliittiset tekijät saattavat johtaa rajoituksiin verkon suhteen.

Tietotekniikka on yhä korostuneemmin *ubiikkia*, joka paikan tietotekniikkaa. Tekniikka tukee ja ohjaa jokapäiväisiä toimia kuten ruoanlaittoa, viihdettä, työnte-koä, opiskelua ja liikkumista – myös vakaumusten muodostumista. Automatisaatio ja robotiikka muuttavat koulutustarpeita ja työelämää. Kehittyvä 3D-tulostus vaikuttaa teollisuuteen ja kauppaan. Monet työpaikat ja ammatit muuttuvat tai katoavat. Tekniikan ja ihmisen väliset rajat muuttuvat yhä epäselvemmiksi. Yhä useampi ihmisen kehon osa tai toiminto voidaan korvata tai niitä voidaan paran-

nella keinotekoisesti. Tekniikka on yksilöllistä ja tekee yhä useammin valintoja ihmisen puolesta.

Lääketieteen ja lääketieteellisen teknologian saavutukset pidentävät ihmisen elinikää ja parantavat elämän laatua. Toisaalta kehitys nostaa esille eettisiä kysymyksiä, jotka liittyvät erityisesti elämän arvoon ja sen alkuun ja loppuun.

Ympäristö asettaa rajoja ja haasteita

Luonnonvarojen rajallisuus käy ilmeiseksi. Maailman väestö jatkaa nopeaa kasvuaan. Sata vuotta sitten maailmassa oli alle kaksi miljardia ihmistä. Nyt meitä on yli seitsemän miljardia, ja kahdeksan miljardin raja ylitettäneen jo ennen vuotta 2030.

Ihmiskunnan riippuvuus muusta luomakunnasta käy ilmeiseksi muun muassa ilmastonmuutoksen, sairauksien leviämisen ja niukkenevien luonnonvarojen myötä. Vesi, viljelykelpoinen maa, tila asumiselle ja liikkumiselle sekä energia ovat rajallisia resursseja, joita nopeasti kasvava ihmiskunta on jakamassa. Muutokset ympäristössä ja ilmastossa muuttavat kulttuureita, liikuttavat ihmisiä ja aiheuttavat levottomuuksia. Ympäristön tila haastaa niin elintavat, asenteet, paikallisen ja kansainvälisen päätöksenteon kuin teknologian. Haasteeseen vastaaminen edellyttää laajaa yhteistyötä, jossa myös uskonnoilla on oma roolinsa.

Ihmiskunta haastetaan etsimään kestävää kehitystä. Sen lähtökohdat poikkeavat modernismin uskosta tieteeseen ja teknologiaan. Kestävä kehitys ottaa huomioon ihmisen ja luonnon keskinäisen riippuvuuden ja pyrkii täyttämään tämän päivän tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia. Kestävä kehitys korostaa sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta.

Talous muuttuu ja saa muuttamaan

Pääomat liikkuvat yli rajojen ja muokkaavat maailmaa. Maailmantalouden painopiste on siirtynyt Atlantilta Tyynellemerelle. USA:n ja Euroopan rinnalla Venäjä, Kiina ja Intia ovat merkittäviä taloudellisia voimia. Eurooppa on ollut taloudellisessa taantumassa, eikä vahvaa kasvua ole lähiaikoina odotettavissa. Liike-elämä ja valtiollinen valta etsivät uusia

ratkaisuja talouden ohjaamisen suhteen. Kasvava keskinäinen riippuvuus yhdistää maailman talouksia toisiinsa.

Köyhyys ei ole vain taloudellinen kysymys.

Köyhien ja rikkaiden väliset elintasoerot ovat ihmiskunnan keskeinen haaste ja yksi tekijä maailmanlaajuisen muuttoliikkeen taustalla. Elintasoerot liikuttavat ihmisiä maista

toisiin ja maiden sisällä. Köyhyys lisää riskiä niin paikallisiin kuin laajeneviin levottomuuksiin. Köyhyys ei ole vain taloudellinen kysymys. Köyhyys on myös ravinnon, puhtaan veden, turvallisuuden, koulutuksen, terveydenhuollon, teknologian, tiedonkulun tai vaikutusmahdollisuuksien puutetta ja syrjäytyneisyyttä.

Ihmiset ja ajatukset liikkuvat

Sadat miljoonat ihmiset muuttavat vuosittain maasta toiseen. Muuton suunnat ja syyt ovat moninaisia. Yhä useampi maa on niin maastamuutto-, maahanmuutto- kuin kauttakulkumaa. Halu opiskella ja tehdä työtä, väestönkasvu, turvattomuus, köyhyys ja ilmastonmuutos saavat ihmiset muuttamaan. Muuttoliike tekee näkyväksi keskinäisen riippuvuuden ja paikallisista muutoksista maailmanlaajuisia. Muuttoliikkeen myötä kulttuurivaikutteet leviävät ihmiseltä ihmiselle. Ihmiset omaksuvat asioita toisiltaan ja muuttuvat. Muuttajat kuljettavat mukanaan ruokalajinsa, musiikkinsa, kielensä, katsomuksensa, uskontonsa ja urheilulajinsa, ja muuttavat näin kulttuurisia malleja ympärillään.

Avoimuus ja ennakkoluulot lisääntyvät

Muutokset johtavat toisaalta ihmisten ja yhteisöjen avartumiseen, toisaalta epäluuloihin ja suoranaiseen muukalaisvihamielisyyteen. Talouden heilahtelut ja nopeat kulttuuriset muutokset lisäävät usein ennakkoluuloja ja vastakkainasetteluja. Syrjinnän, sisäänpääntyneisyyden, rasismien, poliittisten ja uskonnollisten ääriiliikkeiden sekä terrorismin uhat kasvavat siinä missä myönteinen kulttuurienvälisyyskin.

Tiedonvälitys lisää tietoisuutta maailman ja ihmiskunnan tilasta. Toisaalta tiedonvälitys pirstoutuu ja valikoi. Moni näkökulma ja hätä jää kuulematta. Informaatioteknologia tekee mahdolliseksi sekä myönteisen että kielteisen ajattelun nopean leviämisen. Sekä tietoisuuden kasvu ja rakentava keskustelu että vastakkainasettelujen lietsominen ja syventäminen ovat mahdollisia.

Nopeita muutoksia – ja pysyvyyttä

Maaailma, kulttuurit ja ihmiset elävät jatkuvassa muutoksessa. Ihmisten riippumattomuus suhteessa moniin perinteisiin auktoriteetteihin lisääntyy. Ihmiset muokkaavat elintapojaan ja katso-
muksiaan itseohjautuvasti. Tämä lisää moninaisuutta ja vahvistaa muutosta.

Muutokset haastavat huomamaan muutosvoimien lisäksi pysyvät ilmiöt. Aikakaudesta toiseen ihminen on ruumiillinen olento, jolla on nälkä ja jano, joka tarvitsee kodin ja yhteyden muihin ihmisiin, joka pelkää tuhoutumista ja jolla on tarve tulla hyväksytyksi ja rakastetuksi. Pysyvää on myös se, että ihminen etsii vastauksia elämän perimmäisiin kysymyksiin oikeasta ja väärästä, olemassaolon tarkoituksesta ja siitä, kuka hän on. Teologian kielellä ilmaistuna ihminen etsii Jumalan kasvoja.

KYSYMYKSIÄ

- Miten maailman muuttuminen näkyy omassa elämässäsi?
- Miten suhtaudut muutokseen?

3.2 Muuttuva Suomi

Kun Suomi muuttuu kulttuurisesti monimuotoisemmaksi, erot maan alueiden välillä kasvavat.

Väestön nopea ikääntyminen ja kustannusten nousu ohjaavat etsimään uusia tapoja hyvinvoinnin rakentamiseen.

Muutos on monimuotoista

Tässä alaluvussa paneudutaan siihen, millaisiin muutoksiin edellä kuvatut muutosvoimat johtavat Suomessa. Suomi on suuri maa, ja muutosvoimat kohdistuvat sen eri osiin eri tavoilla. Sen vuoksi tekstissä kuvataan muutoksia yleisellä tasolla. Tarkempi kuva muutosvoimien vaikutuksista tulee luoda paikallisesti, paikallisiin tietoihin ja kokemuksiin perustuen.

Muutos vie moninaisuuteen

Yleinen muutossuunta yhteiskunnassamme vie kohti moninaisuutta. Yhä harvemmin asiat ovat jaettavissa kahteen vastakkaiseen leiriin. Moninaisuus on moninapaista.

Monimutkaiset riippuvuussuhteet synnyttävät niin sanottuja hybridi-identiteettejä, jotka rakentuvat monista vaikutteista. Ihmisen identiteettiin vaikuttavat ammattiin, intohimoihin, elämäntahtiin ja kulttuuriin tekijöihin liittyvät vuorovaikutussuhteet pikemmin kuin yhteiskuntaluokka, sukutausta tai muut menneisyydessä identiteettejä muokanneet tekijät. Sosiaalinen ja taloudellinen tausta ohjaavat yhä useammin asuinalueen, koulujen ja uran valintaa. Maantieteellisten tekijöiden merkitys identiteettien ja ryhmien muodostumisessa pienenee. Ihmiset ovat entistä *monipaikkaisempia*.

Vuorovaikutus yli rajojen

Suomalaisilla on taipumus korostaa maansa erityislaatuista rajan kulttuuria. Suomi on lännen ja idän – vanhan Länsi-Rooman ja Bysantin perintöjen jatkajien – rajalla. Pitkä historia osana kahta suurvaltaa on tuonut Suomeen ihmisiä ja kulttuurivaikutteita laajoilta alueilta. Rajojen lähialueiden kulttuuri on perinteisesti ollut omaleimaista. Suomen-, ruotsin-, venäjän- ja saamenkieliä on puhuttu maan rajojen molemmin puolin, ja meri on yhdistänyt rannikkoseudut kaukana oleviin kulttuureihin.

Vuorovaikutus yhä kauempana olevien rajojen yli kasvaa kaikkialla Suomessa. Ihmisten liikkuvuus, muuttoliike, työelämä ja informaatioteknologia johtavat

henkilökohtaisiin kulttuurienvälisiin kokemuksiin, jotka vaikuttavat asenteisiin ja elämäntapaan.

Muuttajat muuttavat Suomea

Yleinen liikkuvuuden kasvu ja työikäisen väestön tarve Suomessa lisäävät niin lyhytaikaiseen kuin pysyvään asumiseen johtavaa maahanmuuttoa. Myös suomalaisten väliaikainen muutto ulkomaille lisääntyy ja vaikuttaa osaltaan kulttuurillisiin identiteetteihin. Muuttoliikkeen aiheuttama kulttuurillinen monimuotoistuminen koskettaa Suomen eri alueita eri tavoin ja kasvattaa alueiden välisiä eroja. Muuton vaikutus on voimakasta erityisesti suurissa kaupungeissa. Eräiden arvioiden mukaan vuonna 2030 pääkaupunkiseudun asukkaista noin viidennes on vieraskielisiä. Monilla alueilla muuton vaikutukset ovat vähäisempiä. Toisaalta pienellä paikkakunnalla jo pieni muuttajien ryhmä vaikuttaa kokonaisuuteen paljon.

Muuttoliike ei tapahdu vain maan rajojen yli. Sadat tuhannet ihmiset muuttavat vuosittain Suomen sisällä. Kasvukeskukset vetävät puoleensa ihmisiä niin maan rajojen sisäkuin ulkopuolelta, ja monet alueet ovat vaarassa autioitua. Muuttoliike suuntautuu erityisesti pääkaupunkiseudulle. Maalta kaupunkiin suuntautuvan muuttoliikkeen ohessa on liikettä myös toiseen suuntaan, muuttoliikkeen ”akanvirta” tai vastavirta. Elämäntapaan liittyvät ratkaisut johtavat liikkeeseen, joka suuntautuu kaupungistumista vastaan. Muuton syitä ovat esimerkiksi halu elää rauhallisessa ympäristössä väljemmin, edullisemmin ja kosketuksissa luontoon tai halu tarjota turvallinen kasvuympäristö lapsille. Maassamuuton akanvirta edellyttää palvelujen säilymistä harvaan asutuilla alueilla.

Maan sisäinen muuttoliike muokkaa alueellisia elämänmuotoja ja kasvattaa alueiden välisiä eroja esimerkiksi väestön ikärakenteen ja talouden suhteen. Väestöpohjan kapeneminen muuttotappioalueilla on uhka, mutta se saattaa myös rohkaista omaleimaisten kulttuuristen piirteiden vaalimiseen.

niin uuden kielen kuin uusia kulttuurisia malleja. Seuraavissa sukupolvissa edellisten sukupolvien kielen ja kulttuurin asema heikkenee, kun syntymämaan kielen ja kulttuuristen mallien asema vahvistuu. Maahanmuuton sukupolvi on liian karkea käsite. Kieliin ja kulttuuriin malleihin sopeutuminen riippuu monista muista tekijöistä kuin sukupolvesta. Ikä on usein ratkaiseva tekijä. Pieni lapsi sopeutuu uusiin oloihin yleisesti ottaen sujuvammin kuin murrosikäinen. Suhteet omien kulttuuristen mallien mukaan eläviin ihmisiin vaikuttavat huomattavasti omien kulttuuristen mallien pysyvyyteen. Suhtautuminen muutokseen vaihtelee huomattavasti ihmisestä ja ihmisryhmästä toiseen.

Kestävyyssvaje haastaa yhteiskunnan muuttumaan

Eläkeikäisten ihmisten määrä ja osuus väestöstä kasvavat, ja kustannukset nousevat. Myös ympäristön tila, kilpailu ja maailmantalouden liikkeet aiheuttavat jatkuvia muutospaineita hyvinvointiyhteiskunnan toimintamalleihin. Yhä pienemmillä voimavaroilla tulisi tuottaa yhä kasvava määrä hyvinvointipalveluja yhä kestävämmiin perustein. *Kestävyyssvaje* haastaa teollisen yhteiskunnan toimintalogiikan, jossa verot ovat riittävä väline tukea tarvitsevista huolehtimiseen.

Suomessa väestön keski-ikä nousee nopeammin kuin missään muussa EU-maassa. Vuonna 2030 maassa arvioidaan olevan noin 1,4 miljoonaa yli 65-vuotiaista. Luku on kaksinkertainen verrattuna vuoteen 2000. Eläkeläiset ovat osaava ja motivoitunut vapaaehtoistoiminnan voimavara, jonka ajasta kilpaillaan.

Eri alueilla on muuttoliikkeestä, väestörakenteen eroista, huoltosuhteesta ja elinkeinorakenteiden muutoksista johtuen erilaiset mahdollisuudet pitää yllä hyvin-

vointia. Erilaisuus voi olla voimakasta myös lähiyhteisöjen ja yksilöiden tasolla. Asumis- ja elinkustannukset kasvukeskuksissa nousevat, mikä hankaloittaa pienituloisten toimeentuloa.

Huono-osaisuus uhkaa kasautua. Yhä useammin terveydenhuollossa ja seurakuntien diakoniassa kohdataan ihmisiä, jotka kärsivät monista on-

gelmistä terveyden, talouden ja elämänhallinnan alueilla. Pienituloisuus pitkittyy ja syrjään joutuminen sukupolvistuu. Yhteiskunta haastetaan tekemään valintoja oikeudenmukaisesti ja kestävästi.

Keskinäinen riippuvuus kasvaa

Ihmisten ja yhteisöjen vastuu omasta ja lähipiirin hyvinvoinnista kasvaa, jos sosi-aali- ja terveyspalveluita karsitaan. Väestön ikääntymisen myötä omaishoito yleis-

Suomessa väestön keski-ikä nousee nopeammin kuin missään muussa EU-maassa. Vuonna 2030 maassa arvioidaan olevan noin 1,4 miljoonaa yli 65-vuotiaista.

tyy, mistä seuraa kasvava tarve huolehtia omaishoitajien jaksamisesta. Sosiaalisen median ympärille rakentuva naapuriapu yleistyy ja monipuolistuu.

Hyvinvointipalvelujen järjestämisen suhteen valtio ja kunnat tulevat yhä riippuvaisemmiksi järjestöistä, yrityksistä ja muista yhteisöistä. Monet näistä puolestaan tarvitsevat yhteistyötä julkisen sektorin kanssa turvatakseen toimeentulonsa ja asemansa julkisessa tilassa. Yhteisöjen ja yritysten rooli hyvinvointipalveluiden tuottamisessa kasvaa. Uusi yhteisöllisyys kasvaa ja muuttaa perinteisiä rakenteita, kun kansalaisaktiivisuus nousee entistä suurempaan asemaan virallisten järjestelmien rinnalle.

Niukkuus johtaa jakamiseen ja innovaatioihin

Kun resurssit niukkenevat, nousee esille uudenlaisia tapoja järjestää asioita. Yhteinen omistaminen ja jakaminen yleistyvät esimerkiksi asumisessa, autoilussa ja hyvinvointipalveluiden tuottamisessa. Jakaminen ja yhteisomistus toisaalta edellyttävät, toisaalta kasvattavat yhteisvastuullisuutta ja merkityksellistä lähiyhteisöllisyyttä.

Nopeat ja lyhytaikaiset ratkaisut yleistyvät. Niin sanotun *jugaad*-kulttuurin hengessä etsitään innovatiivisia ratkaisuja niukkojen resurssien keskellä. Niukkuus voi johtaa myös rikollisuuden kasvuun, kun yksilön oma etu asettuu yhteisen hyvän ja lain edelle.

Muutos voi johtaa haavoittuvuuteen

Hyvän elämän ja vaurauden mittarit muuttuvat. Yhteiskunnan muutokset johtavat uudenlaisiin köyhyyden muotoihin. Globaali köyhyys haastaa suomalaisen yhteiskunnan ja yksilöt. Niin sanotut paperittomat ihmiset, virallisten tukien ulkopuolelle jäävät EU-kansalaiset ja monet muut ihmisryhmät mittaavat suomalaisen yhteiskunnan kyvyn vastata maailmanlaajuiseen inhimilliseen hätään.

Yksinasumisesta on tulossa yleisin asumismuoto.

Yksinasumisesta on tulossa yleisin asumismuoto. Yksinasuvat voivat olla taloudellisesti haavoittuvassa asemassa. Työttömyys, pitkäaikais-sairaus tai huomattava kustannustason nousu näkyy yhden ihmisen talo-

udessa nopeassa tahdissa. Myös radikaali yksinäisyys on uhka monelle yksinasuvalle.

Yhteiskunnan nopea muutostahti johtaa yhä suurempaan kynnukseen syrjään joutuneiden ja muun yhteiskunnan välille. Pitkäaikaistyöttömyys, sosiaaliset ongelmat ja riippuvuudet saattavat johtaa pysyvään ja sukupolvistuvaan syrjään jäämiseen. Monet ihmiset ja ryhmät jäävät ilman ääntä yhteiskunnassa.

Erot ihmisryhmien välillä

Sukupolvien väliset erot elämäntavoissa kasvavat. Nuorten ”nettinatiivien” eli tietoverkkojen kanssa lapsesta asti kasvaneiden suhde tietoyhteiskuntaan on yleisesti ottaen mutkattomampi kuin vanhempien sukupolvien. Samanlainen ero näkyy suhteessa kulttuurien ja kielten moneuteen. Erityisesti suurissa kaupungeissa nuorten sukupolvien kasvuympäristö on kulttuurisesti paljon monimuotoisempi kuin vanhempien sukupolvien. Toisaalta monet kulttuurisesti ja uskonnollisesti merkittävät tekijät, kuten perinteiset herätysliikkeet, jäävät monissa ympäristöissä tuntemattomiksi.

Erot sukupolvien kokemuksissa heijastuvat arvoihin ja niiden pohjalta nouseviin ratkaisuihin. Perinteen ja tapojen merkitys pienenee sukupolvesta toiseen. *Henkilökohtainen kokemus* määrittelee ajatuksia ja valintoja yhä enemmän kuin instituutiot ja perinteet. Auktoriteettien rooli muuttuu ja valta jakautuu uudella tavalla. Markkinat ja sosiaalinen media tarjoavat mahdollisuuksia vaikuttaa ihmisten valintoihin niin tiedostetusti kuin tiedostamattomilla tavoilla.

Yksilöllinen ja itsenäinen elämäntapa on tavoite. Sille haetaan usein tukea yhteisöstä. Monimuotoistuvassa yhteiskunnassa alakulttuurit syntyvät, kasvavat ja hiipuvat nopeassakin tahdissa. Yhteinen asia tai karismaattinen johtaja voi koota ympärilleen voimakkaasti sitoutuneita ihmisiä, joiden identiteettiä ryhmään kuuluminen määrittelee.

Moninaisuus haastaa suuret kertomukset

Eri sukupolvilla ja osakulttuureilla ei enää ole yhteistä, sisällöltään ja arvoiltaan yhtenäistä kertomusta. Esimerkiksi sotien muisto ei läpäise ja yhdistä kansaa siinä määrin kuin 1900-luvulla. Nuorissa sukupolvissa vahvistuu toisista maista ja kulttuureista nousevien kertomusten asema. Kansallinen kertomus määrittelee yhä harvemman identiteettiä. Luterilainen elämänrytmi saa rinnalleen muiden kristillisten perinteiden sekä muiden uskontojen ja katsomusten juhlakalenterit: tipaton tammikuu, halloween ja ramadan vaikuttavat monien elämään enemmän kuin luterilainen kirkkovuoden kierto.

Yhteisen kertomuksen puute voi kääntyä *vuoropuheluksi*. Tämä edellyttää tilaa, jossa eri ryhmien edustajat pääsevät aitoon vuorovaikutukseen keskenään sekä avointa ja kunnioittavaa keskustelukulttuuria. Keinotekoinen yhteinen kertomus tai pakottaminen yhteen kieleen vie ihmisiltä oman äänen ja kielen.

Kertomusten moneus näkyy mediassa. Asiallisen informaation ohella informaatiosaasteen määrä kasvaa. Yksittäiset henkilöt ja yhdessä toimittaminen nousevat perinteisten tietokanavien rinnalle. Tilanne tukee riippumattoman ja moniäänisen tiedonvälityksen asiaa, mutta johtaa myös analysoidun ja punnitun tiedon tarpeen kasvuun. Kun yksilö saa lisää tilaa mediassa, yksilön vastuu itsestään ja yhteisöstään kasvaa.

Asenteet ovat avainasemassa

Kulttuurienvälistä vuorovaikutusta tarvitaan yhteiskunnan kaikilla tasoilla, niin arjessa ihmisten välillä kuin edustuksellisella tasolla. Henkilökohtaisen tason vuorovaikutus johtaa yleensä myönteisiin kokemuksiin kulttuurienvälisyydestä sekä vähentää epäluuloja ja tuntemuksia vieraudesta. Kulttuuriin eroihin liittyy myös paljon jännitteitä, joiden muodostuminen reagoi olosuhteiden muutoksiin. Esimerkiksi niukkeneva talous johtaa usein erilaisuuden pelkoon ja vihamielisyyteen erilaisiksi koettuja kohtaan.

Hyvä kulttuurinen itsetuntemus tukee myönteisiä perusasenteita toisenlaisten kulttuuristen mallien mukaan eläviä ihmisiä kohtaan. Omaan identiteettiin tai sen johonkin osaan kohdistuva uhka johtaa nopeasti kielteisiin asenteisiin erilaisuutta kohtaan.

Uskonnoilla on keskeinen rooli kulttuurien ytimessä. Oman uskonnollisen taustan tunteminen auttaa ymmärtämään oman kulttuurin taustoja ja antaa siten valmiuksia toisten kulttuurien kohtaamiseen. Oikein toteutettuna uskonnonopetus tukee kulttuurienvälisyyttä. Oman uskonnon läsnäolo ja vuorovaikutus muiden katsomusten kanssa varhaiskasvatuksessa ja koulussa kehittää lasten valmiuksia toimia kulttuurienvälisessä yhteiskunnassa.

KYSYMYKSIÄ

- Millaisia näkyviä ja näkymättömiä rajoja on joukossa, johon tunnet kuuluvasi?
- Miten uskot asuinympäristösi muuttuvan lähitulevaisuudessa? Miten se muuttaa elämääsi?
- Millaisia odotuksia uskot seurakunnan kohtaavan, kun yhteiskunta muuttuu?

3.3 Katsomusten muuttuva kartta

Suomi muuttuu uskonnollisesti ja katsomuksellisesti monimuotoisemmaksi.

Monimuotoisuus haastaa evankelis-luterilaisen kirkon aseman ja identiteetin.

Katsomukset muuttuvat ja muuttavat

Uskonnot ja katsomukset ovat merkittävä tekijä kulttuuristen mallien ytimessä. Yhteiskunnan muutokset vaikuttavat uskontoihin ja katsomuksiin, ja ne puolestaan vaikuttavat yhteiskunnan muutoksiin. Seuraavassa luodaan katsaus tulevaisuuteen katsomusten näkökulmasta. Muutoksia arvioitaessa on muistettava, että tehtävälleen uskollinen kirkko muuttaa itse katsomusten karttaa.

Uskonnolliset auktoriteetit menettävät valtaansa

Ihmisten luottamus moniin perinteisiin auktoriteetteihin ja instituutioihin – kuten valtioon, pääministeriin ja suurten yritysten johtajiin – on laskenut viime vuosikymmenien aikana. Auktoriteettiuskon väheneminen näkyy myös ihmisten suhteessa uskontoon ja kirkkoon. Henkilökohtainen kokemus saa yhä suuremman roolin uskonnonharjoittamisessa. Institutionaalisen ja hierarkioihin perustuvan uskonnollisuuden sijaan etsitään henkilökohtaisuutta, kokemuksia, vapautta ja elävää yhteisöllisyyttä. Uskonnollisten vaikuttajien toivotaan olevan tasavertaisia keskustelukumppaneita pikemmin kuin yksisuuntaisesti viestiviä auktoriteetteja.

Uskonnollisten auktoriteettien ja instituutioiden aseman heikkeneminen ei tarkoita uskontojen aseman heikkenemistä. Ihmiset kaipaavat yhteisiä kokemuksia ja rituaaleja elämän taitekohdissa. Kulttuuriset

muutokset sekä muutokset aineellisessa hyvinvoinnissa ja todellisuuden luonteeseen liittyvissä käsityksissä herättävät kysymyksiä, joihin etsitään vastauksia uskontojen ja henkisyyden piiristä. Henkisyys ja hengellisyys valtaavat tilaa materialismilta ja mekanistiselta maailmankuvalta.

Kristinuskoa ja kirkkoa kohtaan esiintyy monia toiveita. Toisille kirkko edustaa pysyvyyttä muuttuvassa maailmassa, toiset odottavat kirkolta ketterää muutosta ja vastauksia henkilökohtaisiin tarpeisiin. Jotkut toivovat kirkon tukevan korostetusti kansallista identiteettiä, toiset odottavat kirkolta globaalia luonnetta ja vastuunkantoa. Toiset odottavat yhteiskunnallisen kehityksen myötäilyä, ”ajassa elämistä”, toiset taas vastakulttuurisuutta, aitoa vaihtoehtoa ”ajan hengelle”.

Perinteisten auktoriteettien otteen heiketessä liikkuminen katsomusten välillä lisääntyy. Ihminen voi vaihtaa uskontoa tai katsomusta useasti. Ihmiset omaksuvat vaikutteita erilaisista uskonnollisista ja henkisistä perinteistä ilman perinteisten auktoriteettien ohjausta. Henkisyyden ja hengellisyyden muotojen valinnassa lähtökohtana on yhä useammin oma hyvinvointi tai ajatus siitä, mikä hyvinvointia lisää.

Kristinuskon Suomessa monimuotoistuu

Kristinuskon erilaisten muotojen määrä Suomessa kasvaa. Globaalit vaikutteet vahvistuvat maan kristillisissä kirkkoissa ja ryhmissä. Näistä monille suomalaisen kristinuskoon ja kirkkoon syvästi vaikuttaneet ilmiöt, kuten reformaatio, valistus, pietismi ja pohjoismainen hyvinvointivaltioideologia, voivat olla suhteellisen merkityksettä.

Muuttoliikkeen myötä niin perinteisten kirkkojen – kuten roomalaiskatolisen ja ortodoksisen kirkon – kuin uudempien *evangelikaalisten* kirkkojen ja *itsenäisten karismaattisten* kirkkojen ja seurakuntien asema Suomessa vahvistuu. Monissa kirkkoissa ja seurakunnissa kulttuurienvälisyys on keskeinen osa identiteettiä. Esi-merkiksi roomalaiskatoliseen kirkkoon Suomessa kuuluvista ihmisistä alle puolet puhuu äidinkielenään Suomen virallisia kieliä, ja venäjänkielen asema ortodoksisen kirkon seurakunnissa on vahva. Monet suurista kirkkoista riippumattomat seurakunnat ovat lähtökohdiltaan maahanmuuttajaseurakuntia. Englanninkielen asema näissä on merkittävä.

Ulospäin suuntautuvan ja elämäntavoissa näkyvän kristinuskon asema vahvistuu. Karismaattisuuden merkitys itsenäisenä ilmiönä ja muissa kirkkoissa kasvaa. Karismaattisuuteen usein liitetyt ilmiöt, kuten parantaminen ja uskon konkreettisten seurausten – kuten vaurauden tai hyvän elämän – korostaminen, saavat tilaa

monissa yhteisöissä. Moniulotteinen evangelikaalisuus korostaa maallikoiden asemaa, evankelioimistyötä, Raamatun arvovaltaa ja henkilökohdaisen uskon merkitystä. Evankelikaaliset ja karismaattiset vaikutteet muuttavat suomalaista kristillisyyttä.

Jäykkien periaatteiden ohjaamien käytäntöjen sijaan on etsittävä yhteyttä, vuorovaikutusta ja keskinäisen ymmärryksen kasvamista.

Ne haastavat suomalaisen matalan profiilin uskonnollisuuden ja käsityksen uskonnon ja etiikan suhteista.

Kristityt tekevät yhteistyötä

Moninaistumisen rinnalla kristittyjen *yhteys* yli kirkollisten rajojen kasvaa. Monet maahan saapuvat kristityt tulevat niin sanotusta *jälkitunnustuksellisesta* taustasta, jossa kristinuskon suuntausten välisillä teologisilla eroilla ei ole suurta merkitystä. Ekumenia etenee niin virallisella kuin epävirallisellakin tasolla. Kristinuskon kulttuurienvälinen luonne korostuu.

Erilaiset kristilliset traditiot haastavat evankelis-luterilaisen kirkon miettimään suhtautumistaan niihin ja kristittyjen väliseen vieraanvaraisuuteen. Monien kirkkojen kohdalla opin tai virallisten rakenteiden arvioiminen on mahdotonta. Läntiset ajattelutavat eivät tee oikeutta globaalille, monimuotoiselle kristillisyydelle. Jäykkien periaatteiden ohjaamien käytäntöjen sijaan on etsittävä yhteyttä, vuorovaikutusta ja keskinäisen ymmärryksen kasvamista.

Uskontojen kirjo kasvaa

Uskontojen määrä Suomessa kasvaa, ja niiden näkyvyys arjessa vahvistuu. Osa uskonnoista on perinteisiä, osa uusia. Uskonnon julkisesta asemasta käydään keskustelua. Keskusteluihin osallistuu yhä enemmän perinteisten uskontojen ulkopuolelta tulevia katsomuksia sekä uskonnottomia.

Uudet sukupolvet elävät monilla paikkakunnilla moniuskontoisessa todellisuudessa päiväkodeissa ja kouluissa. Ratkaiseva kysymys on, johtaako katsomusten määrän ja läsnäolon kasvu aitoon vuorovaikutukseen ja sen myötä ymmärryksen kasvuun.

Muslimien määrä kasvaa, ja islam pysyy suurimpana ei-kristillisenä uskontona Suomessa. Muslimeja arvioidaan olevan tällä hetkellä noin 50 000–60 000 eli prosentti Suomen väestöstä. Muslimeja on toisin sanoen suunnilleen yhtä paljon kuin Suomen ortodoksisen kirkon jäseniä.

Perinteisten uskontojen ohessa syntyy uudenlaisia uskonnollisia ilmiöitä. Niin sanottu progressiivinen hengellisyys on valmis yhdistelemään ennakkoluulottomasti henkilökohtaisia kokemuksia sekä aineksia eri perinteistä.

Maallistunut elämäntyyli haastaa kirkon

Globalisaatio lisää ihmisten, aatteiden, ideologioiden ja uskontojen liikkuvuutta, mikä muokkaa ihmisten ajattelua ja elämäntyyliä. Ihmiset pohtivat katsomuksellisia kysymyksiä ja tahtovat tehdä tietoisia ratkaisuja tavan ja perinteen seuraamisen sijaan. Esimerkiksi kirkollisiin toimituksiin osallistumista arvioidaan henkilökohtaisella tasolla ja kriittisesti. Kun taloudelliset tai sosiaaliset syyt toimituksille heikenevät, osallistuminen koetaan katsomukselliseksi kannanotoksi. Jos toimitusten

katsomuksellinen ja hengellinen sisältö eivät vastaa henkilökohtaisia näkemyksiä, ei toimituksiin osallistuta. Tämä johtaa kasteiden, kirkkohäiden ja kristillisten hautaansiunaamisten määrän pienenemiseen.

Henkilökohtaiset mielikuvat ohjaavat ihmisen suhdetta kirkkoon. Mielikuviin vaikuttavat voimakkaasti omat ja lähipiirin kokemukset sekä median tarjoama kuva. Kirkon piirissä syntyvät henkilökohtaiset merkitykset ja kirkon läsnäolo julkisessa keskustelussa ovat merkittäviä tekijöitä kirkon tulevaisuuden kannalta.

Uskonnottomuus tulee uskontojen rinnalle

Ihmisten ja yhteiskuntien vääjäämätöntä maallistumista ennakoivat sekularisaatioteesi saa yhä voimakkaampaa kritiikkiä osakseen. Vaikka monet maallistumisen merkit vahvistuvat, uskontojen kuoleman sijaan uskonnot monimuotoistuvat, ja niiden merkitys monilla elämänalueilla kasvaa. Myös niin sanotusta uskonnottomuudesta tulee monimuotoisempaa.

Rekisteröityneiden uskonnollisten yhdyskuntien ulkopuolella olevien ihmisten määrä kasvaa. Erityisesti pääkaupunkiseudulla uskonnollisiin yhteisöihin kuulumattomat muodostavat joidenkin alueiden suurimman ryhmän. Pelkkä uskonnollisiin yhteisöihin kuulumattomien lukumäärä ei kerro paljon. Uskontokuntiin kuulumattomien ryhmä on monimuotoinen. Osalla uskontokuntiin kuulumattomista on vahva kulttuurikristillinen identiteetti, osalla agnostinen tai ateistinen. Osa on omaksunut identiteettiinsä aineksia muista uskonnoista ja katsomuksista.

Yhä useammat mieltävät uskonnottomuuden itsenäiseksi katsomukseksi sen sijaan, että se olisi uskonnosta kieltäytymistä ja määrittyisi siten uskonnon kautta. Uskonnottomat edellyttävät yhä useammin katsomuksensa huomioon ottamista osana uskontojen- ja katsomustenvälisiä keskusteluja niin yhteiskunnallisella kuin paikallisella tasolla. Osa keskustelunavauksista on rakentavia, osaa leimaa niin sanottu taisteleva ateismi.

Katsomusten välinen keskustelu lisääntyy

Yhteiskunta maallistuu. Yhteiskunnalliset instituutiot pyrkivät irtautumaan uskonnollisista auktoriteeteista. Uskonnottomuus ja uusateismi haastavat uskonnot keskusteluun uskonnollisuuden perusteista ja mielekkyydestä sekä uskontojen asemasta julkisessa tilassa. Tässä haasteessa on Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle paljon myönteistä. Sisältöjä käsittelevä ja keskinäiselle kunnioitukselle rakentuva keskustelu on kirkolle mahdollisuus. Perusteidensa avaamiseen haastettu kirkko voi keskusteluissa haastaa muut katsomukset – myös niin sanotun uskontoneutraaliuden – avaamaan perusteitaan ja uskomuksiansa. Kirkolta edellytetään vahvaa identiteettiä, jotta se voi toisaalta asettua tasavertaiseen vuorovaikutukseen erilaisten katsomusten kanssa, toisaalta oikaista ennakkoluuloja ja jopa torjua mahdollisia aggressioita, joita se historiallisesta ja yhteiskunnallisesta asemastaan johtuen kohtaa.

Uskonnottomuuden ja uskontojen kohtaaminen ei rakennu vain vastakkainasettelujen varaan. Esimerkiksi etiikan alueella uskonnot ja jotkut uskonnottomuuden muodot voivat löytää toisensa. Hyvän tekeminen, oikeudenmukaisuus, yhteenkuuluvuuden tunne, kokemus kauneudesta ja ihmisen arvokkuus ovat yhdistäviä teemoja katsomusten eroista huolimatta. Ateismin piirissä kehittyvä spirituaaliteetti laajentaa uskontojen ja uskonnottomuuden välistä dialogia. Vaikka jumalausko pysyy määritelmän mukaan ateismin ulkopuolella, on henkisyyden ja jumalauksesta riippumattoman hengellisyyden rooli merkittävä yhä useamman ateistin katsomuksessa.

Kun uskonnottomuuden asema yksilön ja yhteisön mahdollisena identiteettinä vahvistuu, myös uskonnosta tulee entistä selvemmin aito vaihtoehto. Tilanne avaa uskonnoille – myös kristinuskolle ja evankelis-luterilaiselle kirkolle – haasteiden lisäksi myös mahdollisuuksia. Päätökset elää kirkon yhteydessä, solmia avioliitto kirkollisesti tai pyytää lapselle kastetta ovat entistä tietoisempia. Ihmiset kiinnostuvat kristinuskosta uudella tavalla, kun se tulee vieraaksi. Kirkon mahdollisuudet katsomusten monimuotoistuvalla kartalla rakentuvat kirkon hengellisen ytimen varaan. Tehtävästään ja sanomastaan vakuuttunut kirkko vakuuttaa ja vaikuttaa.

*Työntekijöiden moniosaamisen
tarve korostuu, samoin
seurakuntalaisten osaamisen
merkitys.*

Uushenkisyys vaikuttaa uskontojen sisälläkin

Uushenkisyys saa jatkuvasti uusia muotoja ja haastaa uskonnolliset instituutiot ja auktoriteetit. Se yhdistelee aineksia eri perinteistä, myös kristinuskosta. Uushenkisyys eroaa oleellisesti muista uskonnoista ja uskonnottomuuden muodoista, sillä se vaikuttaa myös kirkon jäsenenä vakaasti pysyvien ihmisten keskuudessa.

Monet uushenkisyydessä vaikuttavat ilmiöt kuten vaihtoehtohoidot, jooga ja enkeliusko sekä henkiset johtajat kuten äiti Amma vaikuttavat ihmisten ajatuksiin ja elämäntapoihin yli uskonnollisten ja katsomuksellisten rajojen. Luonteestaan johtuen uushenkisyys ei etsi keskustelukumppaneikseen auktoriteetteja tai instituutioita. Keskustelu edellyttää tasavertaisuutta ja henkilökohtaisten kokemusten kunnioittamista.

Kirkon asema muuttuu

Muutokset yhteiskunnassa ja uskonollisuudessa haastavat kansankirkollisuuden eri muotoihin ja jopa kansalaisuskontoon perinteisesti tukeutuneen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon. Sen perinteinen asema kyseenalaistetaan niin numeroiden kuin näkemysten perusteella. Evankelis-luterilainen kirkko haastetaan yhä useammin olemaan yksi katsomuksellinen toimija muiden joukossa ilman enemmistöaseman tai muun tekijän tuomaa etua suhteessa muihin.

Talouden heikkeneminen johtaa kirkon organisatorisiin ja toiminnallisiin muutoksiin. Myös kirkon identiteetti muuttuu, kun sen mahdollisuudet pitää yllä suurta organisaatiota ja suurta työntekijöiden joukkoa heikkenevät. Pienissä seurakunnissa ei ole enää varaa palkata työntekijöitä erikseen diakonia-, lapsi-

ja nuorisotyöhön. Työntekijöiden moniosaamisen tarve korostuu, samoin seurakuntalaisten osaamisen merkitys.

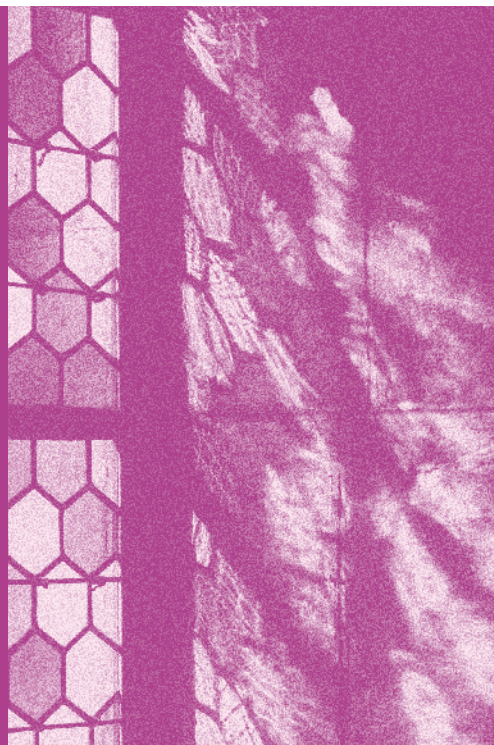
Alueelliset ja paikalliset erot tulevat olemaan huomattavia. Jäsenyysprosentteissa on kymmenien prosenttien eroja. Useilla paikkakunnilla evankelis-luterilainen kirkko on jatkossakin sekä numeroiden mukaan että merkitykseltään toimija, jonka takana on enemmistö yhteisön ihmisistä. Toisaalta monissa seurakunnissa kirkon jäsenet eivät muodosta enemmistöä alueen asukkaista, ja useissa seurakunnissa monien jäsenten kirkkosuhde on hauras. Nuorten ikäluokkien ja aikuisväestön ohut suhde kirkkoon vaikuttaa niin vanhenevan väestön kuin lasten kirkkosuhteisiin. Matalat kuulumisprosentit näkyvät suoraan niin lapsikasteiden määrässä

kuin kirkon elämään osallistuvien eläkeläisten määrässä. Seurakuntien taloustilanteet kehittyvät toisistaan poikkeavilla tavoilla, mutta koko maan mittakaavassa seurakuntien tuloihin on odotettavissa lähinnä laskua.

Jäsenmäärän ja talouden muutokset eivät kulje samaan suuntaan tarpeiden kanssa. Esimerkiksi diakonisen työn tarve ei vähene, vaikka jäsenyysprosentti ja sen myötä käytettävissä olevat varat pienenevät, ja vanhenevalla väestöllä on hengellisiä ja aineellisia tarpeita, jotka seurakuntien tulee yhdessä muun yhteiskunnan kanssa ottaa huomioon.

Yleinen talouden niukkeneminen luo painetta kuntien ja seurakuntien yhteistyölle. Seurakuntia haastetaan pohtimaan asemaansa paikallisessa yhteisössä. Talous voi edistää ekumeenista yhteistyötä esimerkiksi tilojen yhteiskäytön ja yhteisen toiminnan suhteen.

Kirkon aseman muuttuminen haastaa seurakunnat työstämään identiteettiään tehtävästä käsin. Kirkon tehtävän toteutumista ja merkitystä tulee oppia arvioimaan muilla tavoilla kuin organisaation tilan arvioinnilla, jäsenyysprosentteilla tai verotulojen kertymällä.

Kirkon sisäinen polarisaatio jatkuu

Kulttuurinen moninaisuus lisää *polarisaatiota* uskonnollisesti aktiivisten ja passiivisten välillä. Kirkolta odotetaan moniäänisyyttä, toisaalta tyytymättömyys moniäänisyyteen ja näkemysten erilaisuuteen kasvaa. Esimerkiksi virkateologiaan, seksuaalietiikkaan, raamattukäsitykseen ja lähetykseen liittyvät kysymykset jakavat mielipiteitä. Pitkien prosessien seurauksena löydetty yhdistävät näkemykset eivät ole poistaneet perusjännitteitä. Suhteellisen kapean yksimielisyyden kestäminen, pysyvän erilaisuuden ja kirkollisen ykseyden suhde sekä vähemmistöön jääville vakaumuksille annettava tila ovat tulevaisuuden kannalta keskeisiä haasteita. Väestörakenne, erot arvomaailmassa ja herätysliikkeiden asemassa sekä monet muut tekijät vaikuttavat siihen, että kirkon sisäiset kysymykset näkyvät arjessa eri tavoin eri puolilla Suomea. Kirkon sisäiset vastakkainasettelut näkyvät mediassa, mikä vaikuttaa ihmisten mielikuviin kirkosta.

Avoimuus tukee hengellistä kotoutumista

Uskonnolla ja uskonnollisilla yhteisöillä on suuri merkitys, kun muuttaja asettuu uuteen ympäristöön. Monelle kirkon jäsenelle muutto johtaa etäännyttämiseen kirkon elämästä. Seurakuntien tulee löytää tapoja tukea pois muuttavien jäsenten ja uusien jäsentensä kotoutumista uuteen seurakuntaan.

Maahanmuutto aktivoi usein uskonnollisuutta. Mahdollisuus harjoittaa omaa uskontoaan ja yhteydet uskonyhteisöihin ovat merkittäviä muuttajan hyvinvoinnille. Uskonto tarjoaa monelle kiinnostuksen kohteen, turva- tai ankkuripaikan. Seurakunta on usein portti, joka avaa tien muuhun yhteiskuntaan ja paikallisyhteisöön.

Monet muuttajat hakeutuvat kansainvälisiin uskonnollisiin yhteisöihin, tai yhteisöihin joissa käytetään muuttajan omaa kieltä tai jotka ovat etnisesti määrittäviä. Yhteisöt eivät välttämättä muodostu tunnustuksellisin perustein. Moni muuttaja etsii yhteyttä myös paikalliseen evankelis-luterilaiseen seurakuntaan. Jos kristitty muuttaja löytää seurakunnasta ihmisiä, jotka ottavat hänet vastaan ja ovat kiinnostuneita hänestä, on se voimavara niin kotoutumisessa kuin lyhytaikaisessa maassaolossa. Vastaavasti muuttaja lisää yhteisiä voimavaroja. Hengellinen kotoutuminen perustuu yhdenvertaiselle osallisuudelle. Sekä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tehtävä kirkkona että sen asema maan suurimpana uskonnollisena yhteisönä velvoittavat aktiiviseen vieraanvaraisuuteen ja muuttajien uskonnollisen elämän tukemiseen.

Oma kieli on tärkeässä roolissa hengellisessä kotoutumisessa. Jo Suomen perustuslain mainitsemien kielten – suomen, ruotsin, pohjois-, inarin- ja koltansaamen, viittomakielen ja romanikielen – aseman takaaminen edellyttää kirkossa työtä niin käytäntöjen kuin asenteiden suhteen. Yhteiskunnan monikielistyminen tuo mukanaan uusia tarpeita.

Paikallistaso on ratkaisevassa roolissa

Moninaisuus haastaa yhdenmukaiset rakenteet ja yhteiset toimintatavat. Paikallistason merkitys korostuu, kun katsomuksellinen todellisuus moninaistuu. Eri uskonnot ja kulttuurit keskustelevat keskenään eri tavoin eri tilanteissa. Valta-kunnallisesti arvioiden pienen uskonnon edustajat voivat muodostaa paikallisesti merkittävän ryhmän. Perheiden, päiväkotien, oppilaitosten, työpaikkojen ja muiden yhteisöjen arjessa jo yksi ihminen riittää tuomaan uskonnon tai katsomuksen osaksi yhteisön elämää.

Evangelis-luterilaisen kirkon seurakuntien olosuhteet poikkeavat toisistaan suuresti. Kunkin seurakunnan oma toimintaympäristö edellyttää paikallistason ratkaisuja, jotka voivat poiketa paljon jo naapuriseurakunnan ratkaisuista. Paikallistason ratkaisut ja kokonaiskirkon etu saattavat ajautua jännitteeseen. Itsenäiset, paikalliset ratkaisut esimerkiksi talouden suhteen saattavat lyhyellä aikavälillä vaikuttaa hyviltä selviytymiskeinoilta, mutta vaikuttaa haitallisesti kokonaiskirkon pitkän aikavälin työhön. Toisaalta kokonaiskirkon normit saattavat hidastaa paikallistason työtä tarpeettomasti.

KYSYMYKSIÄ

- Mikä on seurakunnan asema siellä, missä asut ja vaikutat?
Miten se on muuttunut viime vuosina?
- Mitä muita uskonnollisia toimijoita seurakuntasi alueella on?
Millainen on suhde näihin?
- Miten seurakunnassasi edistetään sovintoa ja erimielisten yhteyttä?

4. KULTTUURIENVÄLINEN KIRKKO

Jumalan luomistyötä leimaa samanaikainen yhteys ja monimuotoisuus.

Kulttuurienvälisyys ja kyky rajojen ylittämiseen kuuluvat kirkon olemuksen ytimeen.

Muuttuva maailma ja kirkon pysyvä ydin

Kun kirkko etsii asemaansa kulttuurisesti monimuotoisessa yhteiskunnassa, sen tulee kiinnittää huomionsa sekä tulevaisuuden *kehityslinjoihin* että pysyvään *yttimeensä*. Mihin kirkon tehtävä ohjaa kirkkoa yhteiskunnassa, joka muuttuu yhä monimuotoisemmaksi?

Kirkon elämää tulee tarkastella sekä ihanteiden että todellisuuden kautta. Nämä ovat usein jännitteessä keskenään. Esimerkiksi kirkkojärjestyksen ihannekuva jäsenyydestä poikkeaa paikoin voimakkaasti todellisuudesta. Sekä ihanteen että todellisuuden tulee vaikuttaa valintoihin. Tämän luvun ihanteet elävät jännitteessä selonteon muiden lukujen kanssa. Tätä ei tule vähätellä tai selittää pois. Juuri jännite ohjaa uudistumiseen.

4.1 Jumalan työt johtavat kulttuurienvälisyyteen

Moneus nousee yhteydestä ja erilaisuudesta

Kulttuurien moneuden juuret voidaan johtaa itseensä kolmiyhteiseen Jumalaan. Kolminaisuudessa vaikuttaa niin persoonien erilaisuus kuin persoonien yhteys. Luominen on Kolminaisuuden teko, joka saa aikaan sekä yhteyttä että erilaisuutta. Luoja yhdistää luotuja. Isä on Luojana kaikkien Isä. Kaikki on luotu Pojan, Jumalan elävän Sanan kautta. Kaikessa elävässä näkyy eläväksi tekevän Pyhän Hengen vaikutus.

Luomakunnan elämä edellyttää *erilaisuutta* ja *vuorovaikutusta*. Jumala antoi ihmiselle tehtävän lisääntyä ja täyttää maa (1. Moos 1:28). Lisääntyminen perustuu erilaisuuteen ja johtaa erilaisuuden kasvuun. Naisen ja miehen biologinen erilaisuus on ihmiskunnan jatkuvuuden perusta. Jokainen ihminen on ainutlaatuisena yksilönä osa Jumalan luomistyötä.

Jumala antoi ihmiselle tehtävän viljellä ja varjella luomakuntaa (1. Moos. 2:15). Ihminen elää vuorovaikutuksessa luomakunnan kanssa. Vuorovaikutus muuttaa niin luomakuntaa kuin ihmistä. Ihmiskunnan leviäminen uusiin olosuhteisiin kasvattaa kulttuuristen mallien määrää. Uusissa olosuhteissa ihmisen ja yhteisön

elämä muuttuu. Jokainen uusi sukupolvi perii vanhaa ja kehittää uutta. Jumalan luomistyöstä seuraavaa moninaisuutta kuvataan ekumeenisessa keskustelussa käsitteellä oikeutettu erilaisuus (*legitimate diversity*). Tämä erilaisuus on Jumalan lahja, joka rikastuttaa ihmiskuntaa.

Lankeemus rikkoo yhteyttä

Jumalan luomistyön ohella luomakunnassa vaikuttaa lankeemus, joka on vääristänyt ihmisen alkuperäiset suhteet Jumalaan, toisiin ihmisiin ja luontoon. Raamatun luomiskertomus kuvaa lankeemuksen seurauksia, jotka ovat näkyvissä aina ja kaikkialla: langennut ihminen pakoilee Jumalaa, ja ihmisten välinen erilaisuus johtaa

epäluuloon, vihaan, kateuteen, väkivaltaan ja murhaan. (1. Moos. 3–4).

Langennut ihminen ei tunne Jumalaa oikein. Kun ihminen ei tunne kaiken elämän perustaa, ei hän voi tuntea itseään tai lähimmäistään. Ihmiskunta ja luomakunta kärsivät itsekkyydestä, kateudesta, riistosta, sorrosta ja muista elämää tuhoavista voimista. Lankeemus näkyy jokaisen kulttuurin piirissä. Vääristynyt kuva ihmisestä vaikuttaa ihmisten välisissä suhteissa, myös kaikkein lähimmissä ja tärkeimmissä. Erilaisuus muodostuu vuorovaikutuksen esteeksi yksilöiden ja kansojen välillä. Sen sijaan, että omaa kulttuurista taustaa arvostettaisiin terveesti, se nostetaan muiden yläpuolelle.

Aavistus Jumalasta näkyy kulttuureissa

Lankeemuksen jälkeenkin ihmisellä niin yksilönä kuin ihmiskuntana on syntyperäinen käsitys tai aavistus Jumalan olemassaolosta. Ihminen etsii Luojansa kasvoja aina ja kaikkialla. Kulttuureissa ja uskonnoissa on merkkejä kaipuusta Jumalan puoleen ja yhteyteen. Toive ihmistä suuremmasta avusta on liitetty erityisesti vuodenkiertoon ja elämänkaaren taitekohtiin. Jumalalta tai jumalilta odotetaan elämää ylläpitäviä lahjoja, kuten hyviä säitä, satoa, taloudellista vakautta ja rakkautta ihmisten välille. Langennutkin ihminen etsii perimmäisiä merkityksiä. Ihminen on ”sairas Jumalasta” ja levoton, kunnes löytää levon olemassaolonsa syvimmissä perustassa.

Jumala ilmoittaa itsensä

Jumalan pelastava ilmoitus välittyi inhimillisen historian ja kulttuuristen mallien kautta. Jumala on toiminut ja toimii inhimillisessä todellisuudessa. Lankeemuksen vuoksi ihminen ei omalla ymmärryksellään voi tuntea Jumalaa oikein eikä pääse omilla kyvyillään pelastavaan yhteyteen Jumalan kanssa. Sen vuoksi Jumala tulee ihmisen luo tämän omassa elinympäristössä. Jumala puhuu kieltä, jota ihminen ymmärtää.

Jumala pohjusti Kristuksen tulemistä ihmiseksi kutsumalla Abramin valitun kansan kantaisäksi. Jumalan lupaus sitoutui Abramin ja hänen jälkeläistensä kulttuuriin. Paimentolaisuudesta ja muukalaisuudesta nousevasta kulttuurista tuli Jumalan ilmoituksen ympäristö. Kertomukset Melkisedekistä ja Bileamista osoittavat, että Jumalan työ ei rajoittunut yhteen kulttuuriin. Hän toimii valitun kansan ulkopuolellakin (1. Moos. 14:17–20; 4. Moos. 22–24). Vanha testamentti ennakoiki kaikkien kansojen kokoontumista Jumalan luo aikojen lopussa (Jes. 2:2–4; 25:6–8). Laki ja profeetat puhuvat vieraista kansoista tulevien muukalaisten puolesta (Esim. 2. Moos. 20:2–23:19; Sak. 7:10; Mal 3:5).

Vanhan testamentin sanoissa välittyi Jumalan uskollisuus koko luomakuntaa ja ihmistä kohtaan. Samalla esille nousee lankeemuksen todellisuus. Niin valitulla kansalla kuin sitä ympäröivillä kansoilla on taipumus hylätä Jumalan tahto ja edistää elämää tuhoavia voimia. Kääntymyksen ja parannuksenteon tarve on jatkuva.

Jumala on tullut ihmisten luo ihmisessä

Jumala tulee keskelle inhimillistä todellisuutta erityisesti ihmiseksi tullessa Pojassaan Jeesuksessa Kristuksessa. Hänessä Jumala on sitoutunut ihmiselämään erityisellä tavalla. Jeesuksen opetukset, teot, kärsimys ja risti tekivät näkyväksi lankeemuksen jäljet. Jeesus osoitti ihmisen kykenemättömyyden tuntea Jumalaansa ja paljasti yhteyttä rikkovia rakenteita. Hän osoitti aikansa uskonnollisen kulttuurin puutteet ja vääristymät. Hän ylitti ihmisiä erottelevia kulttuurisia rajoja ottamalla huomioon halveksitut ihmiset ja nostamalla uskon esikuviksi ihmisiä Israelin kansan ulkopuolelta (Matt. 15:21–28; Luuk. 7:9, 10:29–37). Hän opetti, että jokainen ihminen on lähimmäinen.

Jeesuksen ristinkuolema osoitti lankeemuksen syvyyden. Ihmiskunta naulitsi ristille pelastajansa. Ristiinnaulittu sovitti ihmiskunnan synnit ja on tie Jumalan tuntemiseen. Hän kutsui ja kutsuu ihmisiä keskinäiseen sovitukseen.

Sanoma Kristuksesta ylittää kulttuurirajat

Kristuksen kuolema ja ylösnousemus avasivat tien Jumalan luo yli kaikkien kulttuuristen rajojen. Kristus on koko ihmiskunnan Pelastaja. Kristuksessa inhimilliset rajat menettävät merkityksensä. Hänessä kaikki ovat yhtä (Gal. 3:26–29). Jo toisia kansoja ja uskontoja edustavien tietäjien vierailu Jeesuksen seimellä ennakoiki

pelastusta kaikille kansoille ja koko ihmiskunnan yhteyttä. Tietäjien vierailu on esimerkia siitä, että kaikki kansat tulevat Kristuksen luo.

Kirkko on lähetetty ylittämään rajoja. Apostolien teot kertoo kielellisten, etnisten, kansallisten ja kulttuuristen rajojen ylittämisestä. Evankeliumin eteneminen uusiin kulttuureihin opetti Jeesuksen seuraajille, mistä evankeliumin universaaliudessa on kysymys. Jeesus Kristus on kaikkien ja kaiken Herra. Helluntaina evankeliumin sanoma ylitti juutalaisen yhteisön sisäiset kielimuurit. Kreikkalaistaustaisen väestön parissa työskennelleen Stefanoksen valinnassa rakennettiin yhteyttä kieli- ja kulttuuriryhmien välille. Kertomukset evankeliumin leviämisestä Samariaan ja Antiokiaan sekä etiopialaisesta hoviherasta ja Rooman armeijan sadanpäälikkö Corneliuksesta kuvaavat kuinka sanoma Kristuksesta ylitti ennen ylittämättömiä kulttuurisia ja kansallisia rajoja.

Rajoja ylittäessään seurakunta oppi, että evankeliumi on tarkoitettu kaikille ihmisille kaikissa kulttuureissa. Apostolit oppivat tuntemaan Kristuksen rakkauden rajattomuutta. Vasta rajojen ylittämisen sekä universaalin ja kulttuurienvälisen identiteetin löytymisen myötä kirkosta tuli kirkko.

Evankeliumi on levinnyt paitsi yli kulttuurirajojen myös sukupolvelta toiselle. Sanoma sovituksesta koskee jokaista sukupolvea. Jokaisen sukupolven tulee saada kuulla evankeliumi kielellä, jota se ymmärtää. Pyhä Henki ohjaa kristittyjä, ja tekee luomisen, lunastuksen ja pyhityksen lahjat läsnä oleviksi kaikille kaikkialla ja kaikkina aikoina.

Johanneksen ilmestys kuvaa pelastettujen joukkoa, jossa on ihmisiä kaikista maista, kansoista ja heimoista, ja he puhuvat kaikkia kieliä (Ilm. 7:9). Ilmestys kuvaa Uutta Jerusalemaa, johon kootaan ”kaikki kansojen kalleudet ja ihanuudet” (Ilm. 21:26). Kaikki kansat ja inhimillisten kulttuurien parhaat saavutukset mahtuvat Jumalan valtakuntaan.

KYSYMYKSIÄ

- Millaisten kulttuurirajojen yli kirkko on vienyt sinut?
- Miten kristinuskon kulttuurienvälisyys näkyy seurakunnassasi?
- Miten helluntaita vietetään seurakunnassasi? Miten helluntaista voi kehittää kulttuurienvälisen pyhän?

4.2 Kirkko on kulttuurirajoja ylittävä jumalanpalvelusyhteisö

Kirkko välittää sanomaa inhimilliset rajat ylittävästä yhteydestä.

Kirkko sitoutuu sekä pysyvään ytimeensä että jatkuvasti muuttuviin kulttuureihin.

Kirkko on yksi ja sama kaikkialla ja kaikkina aikoina

Kirkko on uskontunnustuksen mukaan yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen – yksi ja sama kaikkina aikoina ja kaikissa paikoissa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko kuuluu tähän yhteen kirkkoon:

”Suomen evankelis-luterilainen kirkko uskoo ja tunnustaa kuuluvansa Jeesuksen Kristuksen yhteen, pyhään, katoliseen ja apostoliseen kirkkoon. Luterilainen kirkkomme on lännen katolisen kirkon perillinen ja sen työn jatkaja, joka reformaation jälkeenkin edustaa samaa kristillistä uskoa, jonka Pyhä Henrik – kirkkomme ensimmäinen piispa – juurrutti maahamme. Uskollisina reformaation uudistuspyrkimyksille kirkkomme korostaa Jumalaa sanaa ja sakramentteja uskon ja pelastuksen perustana ja kirkon varsinaisina konstitutiivisina tekijöinä yhdessä sanan ja sakramenttien palveluviran kanssa...” (Ekumeeninen strategia Meidän kirkko – Ykseyttä etsivä yhteisö)

Kirkko on luonteeltaan sekä paikallinen että maailmanlaajuinen. Kirkko toteutuu aina jossain kulttuurisessa ympäristössä. Toisaalta jokainen paikalliskirkko on osa yhtä, kulttuurirajat, sukupolvien rajat ja näkyvän ja näkymättömän rajat ylittävää kirkkoa.

Kirkon ytimessä on yhteys, jonka jumalanpalvelus tekee näkyväksi

Raamattu puhuu kirkosta muun muassa Jumalan kansana (1. Piet. 2:10), Kristuksen ruumiina (Ef. 1:23) ja Jumalan perheenä (Ef. 2:19). Kuvat korostavat sekä moninaisuutta että yhteyttä. Kansa, ruumis ja perhe koostuvat toisiaan tarvitsevista erilaisista osista. Jumala yhdistää erilaiset ihmiset kansaksi. Kristus on pää, johon ruumiin- ja perheenjäsenet liittyvät. Monimuotoisena mutta Kristuksessa yhtenä kirkko ilmaisee kristillisen yhteyden rikkautta. Kirkon myötä ihmiset tulevat osallisiksi Pyhän Kolminaisuuden elämästä.

Kirkko on ytimeltään jumalanpalvelusyhteisö. Jumala kokoaa seurakunnan sanalla ja sakramenteilla, kasteella ja ehtoollisella. Nämä yhdistävät kristityn Jumalaan ja kirkkoon. Kirkon yhteys (*koinonia, communio*) on pohja todistukselle ja palvelulle, jotka muuttavat maailmaa.

Kaste yhdistää ihmisen Kristukseen ja seurakuntaan. Kristus antaa kastetulle vanhurskautensa ja uuden elämän yhteydessään. Kastetulle jokainen kristitty on

perheenjäsen, sisko tai veli. Kasteen luoma yhteys tulee näkyväksi messussa. Jumala yhdistää sanan ja ehtoollisen ympärille kokoon-tuvan erilaisten ihmisten joukon yhdeksi seurakunnaksi. Yhteys ei rajoitu läsnä oleviin. Seurakunta kiittää Jumalaa ”yhdessä enkelien ja kaikkien pyhien kanssa” (prefaatio) ja tulee liitettyksi Kristuksen seuraajiin kaikissa paikoissa ja kaikkina aikoina.

Messu on ydin, josta nousee kirkon perustyö ja olemisen malli. Se on kirkolle sekä lähde että pää-määrä. Se on ihmiskunnalle malli uudenlaisesta elämästä. Messussa eletään jo nyt todeksi sitä yhteyttä, joka toteutuu lopullisesti, kun Jumalan valtakunta tulee koko voimassaan Kristuksen palatessa. Jumalan armo ylittää kaikki inhimilliset rajat. Messuun kokoontunut

seurakunta on monella tavalla epätäydellinen ja haavoittunut, ja juuri sellaisena Jumala sitoutuu siihen. Messu viittaa ihmisen ja muun luomakunnan yhteyteen: sakramentit edellyttävät luomakunnan ja ihmistyön hedelmiä, vettä, leipää ja viiniä.

Kristus lähettää seuraajansa, niin kuin Isä lähetti hänet (Joh. 20:21–23). Jeesuksen teot luovat yhteyttä yli inhimillisten rajojen. Jeesus lähetti seuraajansa jatkamaan työtään saman Hengen voimassa, joka täytti hänet. Kirkon tulee ylittää rajoja Pyhän Hengen voimassa. Lähetettynä oleminen vei Jeesuksen ristille. Monet hänen seuraajansa ovat kokeneet marttyyriuden. Paavali kehottaa jokaista kristittyä olemaan ”elävä uhri” ja osoittamaan vieraanvaraisuutta ja kunnioitusta yli rajojen (Room. 12).

Kirkon suhde kulttuuriin

Kristillinen sanoma elää aina jossain tietyssä kulttuurisessa ympäristössä. Ympäristö vaikuttaa kirkkoon, ja kirkko yhteisöön ympärillään. Kirkon ja kulttuurin välistä suhdetta voidaan tarkastella eri näkökulmista.

Kirkko on *transkulttuurinen* eli kulttuurien rajat ylittävä. Raamattu, kaste, ehtoollinen, ekumeeniset uskontunnustukset ja kristillinen lähimmäisenrakkaus

yhdistävät kirkkoja paikasta ja ajasta huolimatta ja yli kulttuuristen rajojen, vaikka ottavatkin paikallisiin oloihin ja kieleen sopivat muodot.

Kirkko on *kontekstuaalinen* eli ympäristönsä huomioon ottava. Kontekstuaalisuuden perusmalli on Kristuksen syntymisessä ihmiseksi tietyn elämäntavan, tiettyjen kulttuuristen mallien ja tietyn kielen keskelle. Kirkon on rajoja ylittäessään ja muuttuvassa maailmassa eläessään omaksuttava uusia kieliä ja kulttuurisia malleja voidakseen olla merkityksellinen. Kontekstualisointi edellyttää pysyvää ydintä ja valmiutta sen tulkitsemiseen. Kontekstualisointi ei ole vain käännöstyötä, vaan se purkaa kristillisen uskon ”koodia” ja tekee sen ymmärrettäväksi. Kontekstualisoinnin myötä kristilliseen sanomaan avautuu uusia näkökulmia.

Kirkko on *vastakulttuurinen*. Vastakulttuurisuus ei tarkoita kulttuurinvastaisuutta vaan pikemminkin kriittistä sitoutumista kulttuuriin. Kirkon ei tule mukautua maailmaan vaan toimia maailmassa kriittisenä muutosvoimana. Kirkon sanoma perkaa pois epäuskkoa ja väärää uskoa. Se ohjaa vastustamaan kulttuuristen mallien rakenteissa ja käytännöissä piilevää sortoa, epäoikeudenmukaisuutta ja muita epäkohtia. Se ohjaa etsimään yhteyttä yli inhimillisten rajojen.

Kirkko on *kulttuurienvälinen*. Kristus on kaikkien kansojen Pelastaja ja Herra. Kulttuuriset mallit tuovat mukanaan uusia näkökulmia Kristuksen työhön. Siksi kristityt eri taustoista tarvitsevat toisiaan.

Kirkkoa kutsutaan tarkastelemaan koko elämänsä näistä neljästä näkökulmasta käsin. Näkökulmat ohjaavat arvostamaan sitä, mikä kulttuureissa on kestäväää ja hyvää. Ne ohjaavat myös tunnistamaan jännitteet kulttuurien ja evankeliumin välillä.

Ilman kulttuurien rajat ylittävää pysyvää ydintään kirkko lakkaa olemasta kirkko. Ilman pyrkimystä rajojen ylittämiseen kirkko menettää todellisen identiteetinsä. Rajoja ylittäessään kristinuskon ydin kääntyy uusille kielille ja uusiin kulttuuriympäristöihin. Muutos näkyy – ja sen tulee näkyä – kirkon elämässä. Ilman ajan ja paikan tajua kirkko muuttuu merkityksettömäksi muuttuvassa maailmassa. Ydintä tulkitaan yhä uudestaan ja uudestaan, mutta apostolinen usko säilyy: aito, alkuperäinen, väärentämätön ja puhdas evankeliumi.

Kun kirkko toimii todistajan tehtävässään ja julistaa evankeliumia, se näkee, mitä Kristuksen työt tarkoittavat uusissa tilanteissa. Lähetetty kirkko kohtaa todellisuuden, jossa Kristus on jo läsnä. Kirkko tutustuu luomisessa luomakuntaan painuneisiin Sanan jälkiin ja Pyhän Hengen ennakoivaan työhön.

KYSYMYKSIÄ

- Miten seurakuntasi elämässä huomioidaan jatkuvasti lisääntyvä kulttuurinen monimuotoisuus?
- Miten uudet kulttuuriset ympäristöt voivat avata kristinuskon pysyviä sisältöjä?
- Millaisia näkyviä ja näkymättömiä rajoja seurakunnassasi on?

4.3 Kirkon kulttuurienvälisyyttä tukevia asioita

Kristittyjä kehotetaan vieraanvaraisuuteen ja tasavertaisuuteen.

Kirkko on kaikkia kansoja varten.

Vieraanvaraisuus velvoittaa avaamaan ovia

Vieraanvaraisuus on kristillinen hyve. Sanana ”vieraanvaraisuus” ei välitä kreikankielisen sanan *filoxenia* koko syvyyttä: muukalaisen rakastamista. Kristillisen vieraanvaraisuus perustuu rakkauteen, joka kohdistuu jokaiseen. Jumala on rakkaus ja kehottaa ihmisiä rakastamaan toisiaan.

Heprealaiskirje nostaa vieraanvaraisuuden kristillisen elämän ohjeeksi: ”Älkää unohtako osoittaa vieraanvaraisuutta, sillä jotkut ovat yösijan antaessaan tulleet majoittaneeksi enkeleitä.” (Hepr. 13:2.) Vieraanvaraisuuden raamatullisia malleja ovat muun muassa itse muukalaisena eläen Abrahamin (1. Moos. 18:1–15) ja vieraitaan suojelleen Lootin esimerkit (1. Moos. 19:1–11). Lootin esimerkki osoittaa, että vierasta ja muukalaista on puolustettava silloinkin, kun se johtaa jännitteisiin oman ryhmän edustajien kanssa.

Kristillinen vieraanvaraisuus on pohjimmiltaan Jumalan vieraanvaraisuutta.

Evangeliumi ohjaa näkemään ihmiset tasavertaisina. Yksi ei ole isäntä ja toinen vieras. Kaikki saavat nauttia Jumalan vieraanvaraisuudesta, joka yhdistää ihmiset toisiinsa. Kristillisen vieraanvaraisuuden tulee poistaa vierautta ja johtaa kohti yhdenvertaisuutta ja kumppanuutta – kirjaimellisesti kohti yhteisen leivän jakamista (lat. *cum pane*, ”leivän kanssa”).

Sovitus ohjaa etsimään sovintoa ja yhteistä hyvää

Kirkko on sovituksen ja sovinnon yhteisö. Kirkko on lähetetty julistamaan Jumalan Kristuksessa valmistamaa sovitusta ja elämään sovituksen yhteisönä maailmassa. Kirkko ja sen jäsenet on lähetetty rakentamaan sovintoa jännittei-

den keskelle niin paikallisesti kuin maailmanlaajuisesti. Kirkko tarjoaa esimerkin elämästä, jota eletään toisia varten, rauhan, oikeudenmukaisuuden ja luomakunnan eheyden puolesta.

Kirkko ja sen jäsenet on lähetetty rakentamaan sovintoa jännitteiden keskelle niin paikallisesti kuin maailmanlaajuisesti

Raamattu ohjaa kirkkoa ja kristittyjä elämään ensisijaisesti Jumalan lupauksista käsin. Poikaansa uhraamaan vievä Abraham (1. Moos. 22:1–19) ja ristiään kantava Kristus ovat voimakkaita kuvia siitä, että lupausten seuraaminen voi viedä keskelle äärimmäisiä tuskia. Kristus on totuus kaikkialla, niin hyvinvoinnin kuin hädän keskellä. Kristinusko ei ole pakeino todellisuudesta, vaan Kristuksen sanat ohjaavat kohtaamaan todellisuuden.

Kirkko on lähetetty palvelemaan kokonaisvaltaisesti. Kirkolla on profeetallinen tehtävä kuunnella syrjään joutuneita ja jätettyjä sekä puhua heidän kanssaan ja heidän puolestaan. Kirkko on lähetetty puolustamaan elämän arvoa ja ihmisen arvokkuutta.

Muukalaisuus on osa kirkon identiteettiä

Muukalaisuus ja vieraus ovat osa kirkon identiteettiä. Ihmiskunta sai Jumalalta tehtävän ylittää rajoja ja täyttää maa. Lankeemus toi rajojen ylittämiseen uuden sävyn. Ihminen karkotettiin paratiisista muukalaisuuteen. Jumala kutsui Abrahamin muukalaisuuteen, matkalle kohti luvattua maata. Israelin kansa on kokenut erämaavaelluksen, pakkosiirtolaisuuden ja hajottamisen ympäri maailmaa. Israelin kansan muukalaisuus on siirtynyt kuvaan kirkosta Jumalan kansana. Kirkko on matkalla kohti taivaallista isänmaata. Kirkko on aina jossain mielessä vieras.

Israelin kansan tuli muistaa oma muukalaisuutensa, kun se kohtasi vieraita ja muukalaisia. Samaan kehoitetaan kirkkoa. Muukalaiset eivät edusta kirkolle toiseutta tai ole marginaaliryhmä. Muukalaisuus on osa kirkon syvintä identiteettiä. Muukalaiset ovat kirkko. Kristuksen risti muistuttaa kirkkoa äärimmäisestä muukalaisuudesta. Kristus kantoi ristinsä ja kuoli kansansa hylkäämänä yhteisön ulkopuolella. Kirkko kutsutaan kantamaan Kristuksen ristiä, häpeää, vierautta, muukalaisuutta ja pilkkaa.

Kansankirkosta kansojen kirkoksi

Edellä on esitetty asioita, jotka koskevat kirkkoa aina ja kaikkialla. Paikalliskirkoilla, kuten Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on omat haasteensa kulttuurisesti monimuotoistuvassa ympäristössä. Suomi ja suomalaisuus ovat lyöneet vahvan leiman Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Kirkolla on ollut oma roolinsa niin sanotussa kansallisessa projektissa, Suomen kansan yhdistämisessä ja itsenäistymisessä.

Muuttuva maailma haastaa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vahvistamaan kirkon ominta, kulttuurienvälistä identiteettiä. Kirkko palvelee muuttuvassa yhteiskunnassa sekä kantasuomalaisia että yhä kasvavaa muualta muuttaneiden joukkoa.

Kulttuurisesti monimuotoistuvassa yhteiskunnassa kirkon on syytä ymmärtää oman taustansa kulttuurinen monimuotoisuus. Jako valtakulttuuriin ja vähemmistöihin ei ole kirkon identiteetin mukainen. Kirkon identiteetti nousee muukalaisuudesta ja tasavertaisuudesta. Kirkon tulee toimia muukalaisvihamielisyyttä ja rasismia vastaan. Kirkon tie on sovituksen ja kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen tie.

KYSYMYKSIÄ

- Miten seurakunnan ja kirkon vieraanvaraisuutta voi kehittää?
- Miten vieraanvaraisuus näkyy paikkakunnallasi?
- Ketkä puuttuvat seurakunnastasi? Miksi?

5. KIRKKO VUONNA 2025 – KOLME KUVAA TULEVAISUUDESTA

Edellisissä luvuissa on esitelty tulevaisuutta muokkaavia voimia, muutossuuntia ja ilmiöitä sekä kulttuurienvälisen kirkon perusteita. Miten ihanteet elävät haasteiden keskellä? Miten kirkossa otetaan huomioon yhteiskunnassa lisääntyvä monimuotoisuus? Missä määrin toimintaympäristö muuttaa kirkkoa ja seurakuntia? Missä määrin kirkon julistama evankeliumi itse on muutosvoima?

Seuraavassa esitellään kolme lyhyttä kuvaa mahdollisesta tulevaisuudesta. Ensinnäkin, mihin kirkko päättyy, jos yhteiskunnan kulttuurisen moninaisuuden lisääntyminen ei johda oleellisiin muutoksiin kirkon elämässä ja toiminnassa? Toiseksi, mitä kirkolle käy, jos moninaisuus johtaa kaiken suhteellistamiseen, yksinkertaistavaan muutoshuumaan ja yhteisen keskuksen kadottamiseen? Kolmanneksi, millainen tie on edessä, jos sekä moninaisuus että ykseys näyttävät suuntaa?

Jokaisessa tulevaisuuskuvassa on näkökulmasta riippuen vahvuutensa ja heikkoutensa. Edellisten lukujen valossa on ilmeistä, että kolmas tie on tavoiteltava tie – tie, jolla sekä eletään ytimeä käsin että otetaan huomioon ympäröivä todellisuus.

Tulevaisuuskuvat keskittyvät kuvaamaan kirkon ja seurakuntien todellisuutta keskittyen kulttuurisen moninaisuuden näkökulmaan. Monia teemoja on jätetty pois. Lyhyet katsaukset mahdollisiin tulevaisuuksiin on tarkoitettu pohjaksi omille pohdinnoille ja seurakunnissa käytävälle keskustelulle.

Säilyttävä ja vanheneva kirkko

Kirkko on pyrkinyt säilyttämään asemansa yhteiskunnassa maltillisuuden ja pysyvyyden avulla. Se kantaa yhä kansallisen instituution leimaa, ja sen toiminta kattaa koko maan. Kirkon merkitys vaihtelee voimakkaasti eri alueilla ja eri sukupolvissa.

Hidasliikkeisyys yhdistettynä sisäisiin vastakkainasetteluihin on muokannut kirkkoa ja sen jäsenistöä. Haastavat hengelliset, eettiset ja yhteiskunnalliset kysymykset ja keskustelut on usein ohitettu. Maltillisuus näyttäytyy pikemmin pyrkimyksenä muutosten välttelyyn kuin ajan antamisena asioiden monipuoliselle tarkastelulle.

Kirkon jäsenet arvostavat kirkkoa ja sitoutuvat siihen, mutta monet ovat jättäneet kirkon. Kirkon rakenteet ja käytännöt tukevat pikemmin ihmisten pitämistä jäsenenä kuin uusien jäsenten tavoittamista. Seurakunnat eivät kohtaa kirkosta etäällä olevia ihmisiä tai kristittyjä muuttajia. Niin muuttajat kuin kantasuomalaiset löytävät vastauksia hengellisiin ja henkisiin tarpeisiinsa pääsääntöisesti muista yhteisöistä.

Kulttuurienvälisyys ja siltojen rakentaminen inhimillisten rajojen yli ei läpäise seurakuntien elämää ja toimintaa. Vastuu kulttuurienvälisestä ja monikielisestä

työstä on jätetty muutamalle tehtävään palkatulle työntekijälle. Kirkko on kulttuurisesti paljon köyhempi kuin muu yhteiskunta sen ympärillä.

Seurakuntien talouden alamäki on johtanut työvoiman ja tilojen vähenemiseen. Tähän on vastattu toimintaa supistamalla ja vapaaehtoistyöllä. Seurakuntien työ ja hallinto ovat yhä voimakkaasti työntekijäkeskeisiä, ja niitä leimaa virallisuus.

Kirkko ilman yhteistä keskusta

Muuttuva yhteiskunta on ohjannut kirkkoa kohti kasvavaa monimuotoisuutta. Seurakuntien elämä on jakautunut pieniin yhteisöihin, joiden rajat määrittävät usein elämänvaiheen, herätysliiketaustan, uskonkäsitysten, eettisten näkemysten, koulutustaustan, kielen ja vastaavien tekijöiden kautta. Ryhmät ja pienyhteisöt toimivat suuressa määrin vapaaehtoisvoimin ja etsivät resurssinsa ja kokoontumistilansa itsenäisesti.

Monimuotoinen ja -kasvoinen kirkko vastaa monenlaisiin hengellisiin, henkisiin ja aineellisiin tarpeisiin. Useat seurakunnissa vaikuttavista yhteisöistä suuntautuvat voimakkaasti ulospäin ja puhuttelevat ihmisiä suoraan. Sisäänpäin kääntyneet ryhmät ovat hiipuneet pois. Monimuotoisuudessa on tilaa erilaisille kulttuurisille malleille, kutsumuksille ja spiritualiteeteille. Monet kristityt muutajat ovat löytäneet hengellisen kodin kirkon piirissä vaikuttavista yhteisöistä.

Kirkon elämää leimaa korostunut yksilöllisyys. Yhteinen näky puuttuu, ja keskustelu erilaisten näkemysten välillä on vähäistä. Vahvat ja karismaattiset persoonat kokoavat ihmisiä ryhmiksi. Osassa ryhmistä korostuu voimakas sosiaalinen ja poliittinen toiminta, osassa jumalanpalvelus ja opillisuus. Vain harvoissa ryhmissä nämä ulottuvuudet ovat tasapainossa keskenään. Eri korostusten välillä on epäluuloja.

Useat kirkon jäsenistä kokevat kuuluvansa lähinnä pienryhmään. Monille ajatus yhteisestä kirkosta tai maailmanlaajuisesta kristittyjen yhteydestä on merkitykseltön. Paikallinen yhteistyö eri kirkkojen ja yhteisöjen kanssa on vähäistä. Kirkkojen käymät oppikeskustelut ovat menettäneet merkityksensä, kun näkemykset kirkon sisällä ovat ristiriitaisia.

Kirkko elää ja kehittyy paikallisella tasolla. Paikalliset rakenteet kasvavat, muodostavat päällekkäisiä toimintoja ja ovat keskeisessä asemassa kirkon elämän kannalta. Kirkon yhteinen hallinto, viralliset päätökset ja lainsäädäntö ovat sen sijaan etäisiä suhteessa paikalliseen elämään. Paikalliset yhteisöt ja keskushallinto ajautuvat usein erimielisyyksiin. Muodollinen valta korostuu. Jännitteisiin ei etsitä ratkaisuja uskosta ja yhteydestä vaan vallasta käsin.

Yhteisen muutoksen kirkko

Kirkon ja seurakuntien elämää ohjaa toisaalta monimuotoisuus, toisaalta ykseys. Kirkko on monien jännitteiden kirkko. Erilaisille uskonkäsityksille ja käytännöille sekä näiden väliselle keskusteluyhteydelle ja yhteiselle rukoukselle on järjestetty

tietoisesti tilaa. Erilaisuus ei johda erilaisten näkemysten keskinäiseen etäännyttämiseen vaan yhteyden etsimiseen. Jännitteisyys herättää vastareaktioita. Kirkon voimakkaita kannanottoja ja ehdottomia ratkaisuja odottavista jäsenistä monet ovat jättäneet kirkon.

Kulttuurienvälisyys on kehittynyt kohti tasavertaista jakamista. Ihmiset ja näkemykset saavat käyttää omaa ääntään yhteisessä keskustelussa. Sen sijaan, että vuorovaikutuksessa tavoiteltaisiin toisten identiteettien muuttamista tai muuttamista, annetaan erilaisille näkökulmille tilaa. Jännitteitä ja konflikteja ilmenee, toisaalta erilaisuutta siedetään entistä paremmin. Vahva paikallistason yhteistyö kristillisten kirkkojen ja yhteisöjen kesken tukee myös evankelis-luterilaisen kirkon sisäisen yhteyden vaalimista. Ajankohtaisiin kysymyksiin etsitään näkökulmia kirkkojen yhteisestä perinteestä ja erilaisista tulkintatavoista.

Monissa seurakunnissa toimintaa on supistettu ja pelkistetty. Jumalanpalveluksen asema on tällöin korostunut. Se on kehittynyt entistä voimakkaammin seurakuntien hengellisen elämän keskuksiksi. Seurakuntien jumalanpalveluselämä rakentuu yhteisen perusjärjestyksen ympärille. Jumalanpalvelusten muodoissa on kulttuurisesti monipuolista variointia.

Jäsenistön merkitys kirkon voimavarana on tunnistettu. Seurakuntalaisten aktiivisuus johtaa erilaisten kulttuuristen mallien elämiseen seurakunnassa. Monista kirkon kiinteistöistä on jouduttu luopumaan. Joissain seurakunnissa toiminta on keskitetty uusia tarpeita vastaamaan uudistettuihin kirkkotiloihin, joissain on etsitty kunnan ja muiden yhteisöjen kanssa yhteisiä tiloja. Kirkko toimii entistä vahvemmin julkisessa tilassa. Jäsenten kodit ovat merkittäviä kokoontumispaikkoja.

Kirkon ja seurakuntien rakenteet ja toimintatavat ovat muuttuneet tukemaan vuorovaikutukseen hakeutumista ja mahdollisuutta muutoksiin. Seurakunnat ja kokonaiskirkko ovat kehittäneet olosuhteisiinsa sopivia tapoja ihmisten henkilökohtaiseen tavoittamiseen ja evankeliointiin. Verkkoympäristö on keskeinen kirkon toimintaympäristö. Seurakunnat ovat tärkeä sovittelija kulttuuristen ja uskonnollisten tekijöiden aiheuttamissa konflikteissa sekä aloitteellinen keskustelija yhteiskunnassa.

KYSYMYKSIÄ

- Mikä tulevaisuuskuvissa puhutteli, mikä ei?
- Mihin suuntaan seurakuntasi on kulkemassa?
- Mitkä ovat seurakuntasi tarpeet ja olosuhteet?

6. ASKELIA KOHTI TULEVAISUUTTA

Seuraavaksi esitellään askelia matkalla kohti kumppanuuden kirkkoa, joka elää jäsentensä kautta selkeämmin kuin ennen.

Sitoutuminen Kristukseen on uudistumisen ytimessä

Kirkko on olemassa, jotta ihmisissä syntyisi usko Kristukseen ja rakkaus lähimmäiseen. Jäsenten elämä kristittyinä on kirkon elämän ja toiminnan edellytys. Kristillinen kasvatusta ja ihmisten tavoittaminen ovat avaintekijöitä tulevaisuuden kannalta. Seurakuntien tulee tarjota mielekästä, seurakuntayhteystyötä tukevaa kasvatusta kaikissa elämänvaiheissa.

Postmodernismi on jättänyt vastuun oikeasta ja väärästä sekä hyvästä ja pahasta ihmiselle itselleen. Moni etsii arvotyhjiössä tai arvojen moninaisuuden keskellä tukea kirkosta. Kirkon rooli antaa hyvän pohjan yhteiskunnalliseen arvokeskusteluun osallistumiselle.

Uudistuminen edellyttää suuntautumista ulospäin. Kristityt on lähetetty välittämään rohkeasti evankeliumia sinne, missä sitä ei vielä tai enää tunneta. Kir-

kon tulee kehittyä kohtaamaan ne, joille kirkko on vieras ja etäinen. Evankelioivassa työssä henkilökohtainen puhuttelevuus ja merkitys korostuvat, samoin kyky ymmärtää erilaisia kutsumuksia ja kristillisen elämän muotoja.

Kristillisen sanoman tulee elää siellä, missä ihmiset ovat: arjessa, henkisen ja hengellisen etsinnän paikoissa, sekä mediassa. Sosiaalinen media tarjoaa erinomaisen välineen ja ympäristön viestintään, vuorovaikutukseen ja kirkosta vieraantuneiden tavoittamiseen. Siksi on tärkeää, että kirkossa kehitetään ennakoluulottomasti sosiaalisen median tarjoamia mahdollisuuksia evankelioimisessa. Uusien kohtaamistapojen löytämisen haaste on läntisille kirkoil-

le yhteinen. Ratkaisujen löytyminen edellyttää jatkuvaa kokemusten vaihtamista kirkkojen kesken.

Ykseys sovitetussa erilaisuudessa on kirkon elämän perusmalli ja kristillisen identiteetin perusta. Sekä erilaisuus että ykseys ovat välttämättömiä kirkossa. Kirkon sisäisen ykseyden ja yhteyden rakentaminen on jokaisen kristityn tehtävä. Ilman yhteyttä kirkko ei voi täyttää tehtäväänsä.

Erimielisyydet esimerkiksi virkakysymyksessä ja seksuaalieettisissä kysymyksissä eivät tule poistumaan lähitulevaisuudessa, ja uusia erimielisyyden aiheita nousee yhteiskunnan ja kirkon monimuotoistumisen myötä. Erimielisyyksien keskellä tulee korostaa yhteistä keskusta, joka on Kristus. Yhteys erilaisten näkemysten ja tapojen edustajien välillä voi kasvaa vain yhteisen keskuksen kautta. Raamattu on merkittävä yhdistäjä yli kulttuuri- ja kielirajojen.

*Sekä erilaisuus että ykseys
ovat välttämättömiä kirkossa*

Kristillisen elämän perusmalli on kirkon liturgiassa. Isä lähetti Pojan muita varten. Kristus kokoaa ihmiset sanan ja ehtoollisen sakramentin ääreen ja lähettää nämä palvelemaan muita omalla paikallaan. Kirkko uudistuu, kun sen hengellinen ydin pysyy kirkkaana ja motivoi kristityn elämää niin pyhässä kuin arjessa.

- Seurakunnat kehittävät kykyään tavoittaa, etsiä ja kutsua ihmisiä.
- Erilaisten näkemysten väliselle vuoropuhelulle, kokemusten jakamiselle ja yhteiselle toiminnalle luodaan tilaa kirkon kaikilla tasoilla.
- Yhteyttä rakennetaan keskittymällä yhteiseen keskuksen. Yhteinen rukous liittyy kaikkeen kirkon toimintaan.

Seurakuntalaisten työ on kirkon työtä

Kirkkojärjestyksen mukaan seurakunnan jäsenten tulee edistää seurakunnan tehtävän toteutumista. Niin kristillinen kasvatus, lähetys, sielunhoito kuin diakoniakin ovat kirkkojärjestyksen mukaan seurakunnan jäsenille kuuluvia tehtäviä. Tämä on oikea ihanne, jonka toteutuminen on harvinaista. Monen kirkon jäsenen uskonnollisuus on luonteeltaan maltillista ja passiivista mutta myös vahvaa kaikessa hiljaisuudessaan. Uudistuvan kirkon tulee elää ihanteestaan käsin ihmisen autonomiaa kunnioittaen.

Vapaaehtoisuuden asemaa tulee vahvistaa. Yhteiskunnan muutosten keskellä seurakunnilla on merkittävä asema paikallisen elämän muotoutumisessa. Seurakuntalaisten aktiivinen toiminta yhteisön hyväksi ei ole erillinen toimintamuoto vaan tapaa elää todeksi kristillistä uskoa ja kasteeseen perustuvaa yhteistä pappeutta. Vapaaehtoistyötä tukevan asennemuutoksen ja työkulttuurin kehittämisen tulee läpäistä koko kirkko. Vapaaehtoisuuden myötä ihmisten osaaminen ja aika tulevat seurakunnan yhteiseksi voimavaraksi. Seurakuntalaisten keskuudesta löytyy monia tulevaisuuden kannalta keskeisiä taitoja, joita seurakunta tarvitsee, esimerkiksi osaamista kulttuurienvälisistä suhteista, sosiaalisesta mediasta ja taloudesta.

Tulevaisuuden kirkossa yksi keskeisimpiä palkattujen työntekijöiden haasteita on se, miten he onnistuvat antamaan vapaaehtoisille tilaa, näkemään heidät työkumppaneina ja vahvistamaan heidän osallisuuttaan seurakunnan elämässä ja toiminnassa. Vapaaehtoisten rekrytointi, koulutus, tukeminen ja koordinointi ovat osa jokaisen palkatun työntekijän toimenkuvaa.

Vapaaehtoisuus on käypä, mutta ei ehkä paras mahdollinen sana kuvaamaan kristityn elämää kutsumuksensa mukaan. Kehittyvä vapaaehtoisuus edellyttää ilmaisujen uudistamista. Vapaaehtoistoiminnan rinnalla on korostettava jokaisen työn kutsumusluonneta ja tuettava ihmisiä työssään esimerkiksi työpaikkatoiminnan kautta. Kristitylle kaikki työ on työtä lähimmäisten hyväksi.

- Seurakunnissa on tarjolla ihmisten ja yhteisön tarpeiden, osaamisen ja kiinnostuksen pohjalta nousevia konkreettisia tehtäviä.
- Vapaaehtoistoiminnasta tulee osa rippikoulua ja isoskoulutusta siten, että kokemus osallistumisesta vapaaehtoistyöhön syntyy jo rippikoulussa.
- Seurakuntalaisten vastuu yhteisestä jumalanpalveluselämästä kasvaa esimerkiksi jumalanpalvelusryhmien perustamisen myötä.
- Kirkon työntekijöiden peruskoulutusta kehitetään antamaan valmiudet vapaaehtoistoiminnan mahdollistamiseen ja ohjaamiseen.
- Vapaaehtoistoiminnan konsepteja (esimerkiksi *Suurella sydämellä*) kehitetään, jaetaan ja sovelletaan koko kirkossa.
- Kirkkoja ja muita seurakunnan tiloja pidetään auki vapaaehtoisvoimin hiljentymistä ja keskustelua varten. Kirkkojen päivittäistä jumalanpalveluselämää lisätään.
- Vapaaehtoistoiminnan vahvistumisen myötä seurakuntien elämä ja toiminta monipuolistuvat.

Kirkko tukee hengellistä kotoutumista

Kansankirkon tulee kehittyä kansojen kirkoksi. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon identiteetti perustuu kirkon maailmanlaajuiseen ja kulttuurienväliseen perusluonteeseen.

Ihmisestä kiinnostuneeseen, vieraanvaraiseen, etsivään ja kutsuvaan seurakuntaan on hyvä kotoutua. Se ei erottele ihmisiä eri ryhmiin tai lyö ihmisiin leimoja taustojen mukaan. Se tarjoaa hengellisen kodin kristityille maahanmuuttajille ja auttaa myös muiden uskontojen ja katsomusten edustajia. Se tukee maassa muuttavien tai maahan palaavien sekä kirkon uskosta vieraantuneiden ihmisten hengellistä elämää ja etsintää sekä kristillisen identiteetin kehittymistä. Hengellistä kotoutumista tukeva seurakunta tarjoaa ihmisille yhteyden kirkon hengelliseen ytimeen.

Kirkon tulee kehittyä nykyistä monikielisemmäksi. Kielitarpeet ovat erilaisia. Monelle muuttajalle aika Suomessa on lähtökohtaisesti välivaihe, eikä tarvetta maan kielten oppimiseen ole. Monet muuttajat saavat tukea pienpiiristä tai solusta, jossa käytetään muuttajan omaa kieltä. Englanninkielisen toiminnan tarve kasvaa.

Se palvelee monia ihmisiä niin lyhyt- kuin pitkäaikaisissa muutoissa. Myös muut laajasti puhutut kielet, kuten ranska ja espanja, sekä selkosuomi voivat toimia yhdistävinä kielinä. Muuttajat itse ovat kielitarpeidensa asiantuntijoita. Heidän tulee olla vaikuttamassa seurakunnan ratkaisuihin kielten suhteen.

Kulttuurisesti ja kielellisesti yhtenäiseen yhteisöön on vaikea liittyä, jos yhteisön kulttuuriset mallit ja kieli ovat itselle vieraita. Lähtökohtainen kulttuurienvälisyys ja monikielisyys tai henkilökohtainen kielellinen ja kulttuurinen tulkkaus lisäävät vieraanvaraisuutta. Tukihenkilöt tai -ryhmät auttavat kotoutumista. Yhteisten jumalanpalvelusten kielivalikoiman lisääminen avaa ovia kulttuurienväliseen seurakuntaelämään.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallinen asema velvoittaa sitä pitämään huolta muiden kristillisten identiteettien sekä muiden uskonnollisten vakaumusten ja identiteettien oikeudesta näkyä julkisessa tilassa. Positiivista uskonnonvapautta voidaan puolustaa ja edistää tehokkaasti vain yhdessä muiden kirkkojen ja uskontokuntien kanssa.

- Vieraanvaraisuuden lisääminen on seurakuntien rakenteissa. Esimerkiksi tervetuloitiimit kutsuvat, toivottavat tervetulleiksi ja toimivat tukena.
- Jo olemassa olevien kieliresurssien kartoittamisella ja hyödyntämisellä, työntekijöiden kieliopinnoilla ja muulla koulutuksella sekä erikielisten työntekijöiden rekrytoinnilla parannetaan valmiuksia toimittaa jumalanpalveluksia ja kirkollisia toimituksia maahanmuuttajien omilla kielillä. Jumalanpalveluksia kehitetään monikielisiksi tarpeiden mukaan.
- Työyhteisöjen monimuotoistuminen tukee kirkon kulttuurienvälisen identiteetin kehittymistä. Monimuotoisuutta kehittävän rekrytoinnin tulee olla määrätietoista ja mahdollisuuksia luovaa.
- Seurakunnat luovat säännöllisesti tilaa kulttuurienväliselle kohtaamiselle. Esimerkiksi kohtaamiset yhteisen syömisen, liikunnan ja musiikin merkeissä ovat hyvä alku, jonka pohjalta kulttuurienvälisyyttä tulee kehittää kohti ihmisten tasavertaisuutta ja täysivaltaisuutta seurakunnan elämässä ja toiminnassa. Vieraanvaraisuuden hengessä voidaan kulkea kohti kumppanuutta.
- Seurakunnissa on mielekkäitä mahdollisuuksia tutustua kristinuskoon perusteista lähtien.
- Uskontoteologista ja kulttuurintuntemuksen asiantuntemusta kehitetään kirkon kaikilla tasoilla koulutuksella, rekrytoinnilla ja tiimimäisellä työotteella.

Rakenteet laihuvat ja tukevat perustehtävää

Kirkon hallinto on kasvanut muun julkisen hallinnon tavoin. Samalla seurakuntalaiset ovat passivoituneet. Rakenteita tulee kehittää sekä tarpeiden että talouden ajamina kirkon perustehtävää sekä seurakuntalaisten aktiivisuutta ja vastuunkantoa tukeviksi.

Hallintoa tulee kehittää vastaamaan tulevaisuuden tarpeita. Etäisyyden ja hirtauden tunnetta luovista rakenteista tulee päästä kohti rakenteita, jotka tukevat jokaisen jäsenen osallisuutta ja kirkon tehtävän toteutumista paikallistasolla. Seurakunnat ja hiippakunnat ovat kirkon perustasot. Seurakunnat ovat toiminnan perustaso, hiippakunnat hallinnon. Rakenteita tulee kehittää tukemaan entistä selvemmin näitä kahta tasoa. Toiminnallisia päällekkäisyyksiä tulee purkaa.

Hallintoa tulee kehittää vastaamaan tulevaisuuden tarpeita.

Osan kirkon viestinnästä on perusteltua olla valtakunnallista koordinoitua, samoin tutkimuksen, yhteisen hallinnon ja suhteiden hoidon

valtiovallan suuntaan. Materiaalintuotannon ja koulutuksen toteuttamista tulee arvioida kokonaisuutena palvelujärjestöjen ja muiden kirkon yhteydessä toimivien tahojen kanssa. Hiippakunnat voivat erikoistua siten, että kukin hiippakunta vastaa jostakin kaikille yhteisestä toiminnosta, kuten koulutuksen seuraamisesta.

Kirkolliskokouksen työmäärää voidaan vähentää ja kehittää painotusta kohti yhteisiä sisältökysymyksiä esimerkiksi siirtämällä vastuuta taloudesta ja lainsäädännöstä kirkkohallitukselle ja kirkon oppia ja uskoa koskevissa asioissa piispainkokoukselle. Tavoitteeksi voidaan ottaa esimerkiksi kerran vuodessa kokoontuva kirkolliskokous tai kokoontumiseen käytetyn ajan lyhentäminen muilla tavoilla.

Seurakuntarakenteiden tulee olla yhteisöllisyyden, toiminnan, talouden ja hallinnon kannalta mielekkäitä. Suuret seurakunnat passivoivat seurakuntalaisia ja heikentävät osallisuuden kokemusta ja demokratiaa, pienet seurakunnat ovat puolestaan haavoittuvia toiminnallisesti ja taloudellisesti. Tällöin ratkaisevaa on se, miten onnistutaan yhdistämään pienille seurakunnille tyypillinen vireys ja vahva osallisuus ja toisaalta suurille seurakunnille ominainen taloudellinen vakaus.

Työntekijämäärää tulee pienentää painotetusti. Toiminnan tukeminen on karsimisen ja uusien järjestelyjen lähtökohta. Säästöjä tulee etsiä ensisijassa talouden ja hallinnon alueelta sekä kiinteistöpuolelta. Kasvatuksen, diakonian ja musiikin alueella on tutkittava paikallisia voimavaroja ja mahdollisuuksia seurakuntalaisten panoksen lisäämiseen. Työvoiman karsimisen yhteydessä työnkuvia on uudistettava niin, että kirkon hengellisen elämän ydintä tukevien töiden asema vahvistuu. Moniosaamisen asema korostuu.

Hallinnon keventäminen voi johtaa vallan keskittymiseen ja siten demokratian kaventumiseen. Synodaalinen päätöksenteko edellyttää eri tahojen todellista osallisuutta. Toisaalta hallinnon keventäminen voidaan tehdä siten, että jäsenten vaikutusmahdollisuudet seurakunnan päivittäiseen elämään kasvavat.

Teitä keveämpään hallintoon etsitään esimerkiksi irrottamalla seurakuntarakenteet kuntarakenteen kahleista, muuttamalla kirkkolaki kevyeksi puitelaiksi ja siirtymällä virkasuhteista työsuhteisiin.

- Työntekijä- ja kiinteistöpuolen säästöt haetaan painotetusti. Jumalanpalvelukset, toimitukset, diakonia ja kasvatus turvataan.
- Seurakunnissa etsitään erilaisia rahoitusmalleja, kuten diakoniarahastojia, rukoushuoneyhdistyksiä ja muita vastaavia järjestelyitä.
- Seurakunnat vahvistavat yhteistyötään työntekijöiden ja toiminnan suhteen.
- Seurakunnat etsivät uusia yhteistyön muotoja yli omien organisaatio-rajojensa.

KYSYMYKSIÄ

- Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät askeleet seurakunnallesi?
- Millaista kirkkoa haluat olla rakentamassa?

Lopuksi

Muuan muuttaja sanoi, että kristittynä on hyvä elää. Mihin tahansa hän menee, perhe on jo odottamassa. Kirkko on lähetetty tekemään Kristukseen perustuvaa, kaikki inhimilliset ja kulttuuriset rajat ylittävää yhteyttä näkyväksi, yhdistämään vieraat perheeksi.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

- Bevans, Stephen B** (2012) toim., *Mission & Culture: The Louis J. Luzbetak Lectures*. Orbis Books, New York.
- Bevans, Stephen B. & Schroeder, Roger P.** (2004), *Constants in Context: A Theology of Mission for Today*. Orbis, Maryknoll.
- Castells, Manuel & Pekka Himanen** (2013) toim., *Kestävän kasvun malli: Globaali näkökulma*. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki.
- Christian Worship: Unity in Cultural Diversity** (1996). Lutheran World Federation, Geneva.
- Etsi, kutsu, kohta! Maailmojen messu – Worlds Within Worship** (2013). Suomen Lähetysseura, Helsinki.
- Goodhew, David** (2012) toim., *Church Growth in Britain: 1980 to the Present*. Ashgate, Surrey.
- Haastettu kirkko:** Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011 (2012). KTK:n julkaisuja 115, Tampere.
- Hytönen, Maarit** (2010) toim., *Minä uskon? Jumala-usko 2010-luvulla*. KTK:n julkaisuja 110, Tampere.
- Häkkinen, Seppo** (2010), *Ihanne ja todellisuus: Jäsenyyteen sitoutuminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 1960-luvulta 2000-luvulle*. KTK:n julkaisuja 108, Tampere.
- Ihmisiä muuttoliikkeessä.** <http://www.muuttoliikkeessa.fi/>
- Jensen, Rolf & Aaltonen, Mika** (2013), *The Renaissance Society. How the Shift from Dream Society to the Age of Individual Control Will Change the Way You Do Business*. McGraw-Hill, New York.
- Ketola, Kimmo** (2008) toim., *Uskonnot Suomessa 2008: Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin*. KTK:n julkaisuja 102, Tampere.
- Kirkko 2020: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko** (2011), Kirkkohallitus, Helsinki.
- Kirkko: Yhteistä näkyä kohti** (2014). Suomen Ekumeenisen Neuvoston julkaisuja CII. Faith and Order -asiakirja n:o 214. WCC, SEN, Helsinki.
- Kohti Pyhää: Uskontojen kohtaaminen kirkollisissa toimituksissa** (2013). Piispainkokous. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 2, Helsinki.

- Komulainen, Jyri** (2011), Vaihtoehtoiset Jeesus-tulkinnat ja niiden kohtaaminen kirkon uskon näkökulmasta. Teologinen Aikakauskirja 3/2011, Helsinki.
- Komulainen, Jyri & Vähäkangas, Mika** (2009) toim, Luterilaisen Suomen loppu? Kirkko ja monet uskonnot. Edita, Helsinki.
- Laiho, Marjukka** (2013) toim., Toiveiden kirkko. Kirkko Helsingissä -julkaisuja 1.
- Lynch, Gordon** (2007), The New Spirituality: An Introduction to Progressive Belief in the Twenty-first Century. I. B. Tauris, New York.
- Maahanmuuton vuosikatsaus 2012** (2013). Sisäasiainministeriö.
- Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna** (2013)toim. Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus, Helsinki.
- Meidän kirkko – Ykseyttä etsivä yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ekumeeninen strategia vuoteen 2015** (2009). Kirkkohallitus, Helsinki.
- Pruuki, Heli** (2010), Pyhän rajoilla: Tempelitappeluista uskontodialogiin. Suomen Lähetyseura, Helsinki.
- Salminen, Joona** (2011) toim., Vieraanvaraisuus ja muukalaisuus: Ekumeenisessa teologisessa symposiumissa maaliskuussa 2010 pidetyt esitelmät. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 269, Helsinki.
- Siirtolaisinstituutti.** www.migrationinstitute.fi/stat
- Sillfors, Mikko & Ronikonmäki, Hanna** (2013), Pyhän muunnelmat: Ateistisen henkisyyden ulottuvuuksia uudella vuosituhannella. Teologinen Aikakauskirja 5–6/2013, Helsinki
- Silvo, Juha** (2005), toim., Kansan kirkosta kansojen kirkoksi: Kirkkohallituksen monikulttuurisuustyöryhmän mietinnöstä toimitettu 2. uudistettu laitos. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2005:7, Helsinki.
- Tilastokeskus.** www.stat.fi
- Valtioneuvoston periaatepäätös maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiasta** (2013). Helsinki.
- Väestörekisterikeskus.** www.vaestorekisterikeskus.fi
- Worldwatch Institute.** <http://www.worldwatch.org/>

Mitä muuttuva, monikulttuurinen ja moniarvoinen toimintaympäristö merkitsee Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle ja sen tehtävälle? Miten kirkko elää yhteiskunnassa, jossa kristilliset arvot eivät ole itsestäänselvyys? Millainen on yhteisöllinen, vieraanvarainen, kutsuva ja ulospäinsuuntautuva kirkko? Millainen on kirkko, joka laskeviin käyriin tuijottamisen sijaan ryhtyy näkemään ympärillään yhä enemmän mahdollisuuksia ja toimimaan konkreettisesti niiden suuntaisesti? Miten monikulttuurisuudesta kuljetaan kohti tasavertaista kulttuurienvälisyyttä ja kumppanuutta?

Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa etsii vastauksia näihin kysymyksiin ja kannustaa paikalliseen keskusteluun ja pohdintaan. Se tarjoaa tukea ja virikkeitä seurakuntien ja hiippakuntien luottamushenkilöille ja henkilöstölle toiminnan suunnitteluun.

KIRKKOHALLITUS⁺

ISBN 978-951-789-476-0 (nid.)

ISBN 978-951-789-477-7 (PDF)

9 789517 894760

**SUOMEN⁺
EV. LUT.
KIRKKO**